

**KIT LEMO MANIE
SINGRUOK MANYIEN**

by
J.C.Choate

Published by
World Literature Publications
Winona, Mississippi

© Copyright 2001, World Evangelism Publications

This printing, 5000 copies, 2022 - **Luo**

Mboya Fuljemsius Awego, Eduwad Muga and Farth Landon
Ochieng
Ruphnus Okumu and Nicholas Ochieng

InDesign Layout - Shane Fisher
3rd edition

Contact: Mboya Fuljemsius Awego
(+254) 0796963468/0790408043
Email: mboyaawego@gmail.com

Kenya, Homa-bay county, Ndhiwa sub county,
Miranga village, P.O. Box 69 NDHIWA, KENYA

Miranga Primary School
P.O. Box 69 - 40302 Ndhiwa, Kenya

Printed by:
World Evangelism Publications
Winona, MS 38967

WECHE MOTELO

Jo Kristo onengo olam Nyasaye. Adiera, ji duto onego oyie gi wachni. Penjo maduong', Kata kamano biro bedo. Ere kaka ng'ato onego olem? Mondo waduok penjo ni biro chunowa mondo wadok e Singruok Manyien. Mano e gima watemo timo epuonjwa mabiro. Kaibiro bedo machiegni mondo ipuonjri kodwa, adier wabiro fwenyo kit lemo ma Nyasaye dwaro kuomwa.

Nyasaye osemiyowa wachne to ei wachne no osenyisowa dwarone. Ma en adiera kapo ni owuyo kuom chenro mar Warruok, Kanisa, Ngima ja Kristo, kata lemo. Nikech osemiyowa wachno ne ji te, kendo Nyasaye kedo mana gi tuo achiel (Tuo mar richo).Kod yoo achiel ma ikedo go tuo ni en (Injili mar Kristo), Kendo owaro ji duto luow yor injili, kendo joma nigi luor e kanisa ne, kendo jo Kristo te ikwayo ni mondo olame, biro bedo gima kare ka ji duto olem e yo achiel kendo adiera.

Biro bedo mana kit lemo achiel e piny, kendo mano ema biro bedo ma Nyasaye onyiso e wachne. Nyalo bedo ni nitie kuonde mang'eny mag lemo to jogo duto malemo kaluore gi kuonde magirome owinjore gilem e yo achiel. E yo machielo, Ka ng'ato odhi kama ileme obiro mana yudo ka jogo lemo e yo achiel, kendo be ka odhi nyime gi kuonde mamoko mag lemo ei aluora piny. To mano ok en adiera tinende.Grube moko lemo mopogore gi mamoko, kendo mana kamano. Ere ja adiera e yorni kata ja ketho? Nyadichiel kendo, ma emomiyo nyaka wasom Muma mondo wang'e kit lemo ma Nyasaye dwaro. Kawa dhi e Muma mawang'eyo gima Nyasaye dwaro ni mondo watim, to nyaka wakwed kit lemo ma ok ni kare. Kawadhi nyime, Kawa yudo ng'ato kata ji malamo Nyasaye e yo mopogore gi dwach Nyasaye, to jogo koro iluong ni jolemo mag miriambo.

E yo machielo, ka wasom Tich Joote 17 manyisowa kama jo Anthens nelema to negitimo gi fuo. kendo, Nyasaye nowacho ni nyalo bedo ka ilemo kayiem nono kokalo kuom luow puonj mag dhano. Mondo ma obed adiera, wawacho kendo ni nitie yoo makare gi ma ok kare mar lemo. Wach maduong' e puonj ni en puonjo yoo makare, yo makare mar lemo, chano lemo, kendo bedo gi mijing'o ni walamo Nyasaye e Roho kendo e adiera.

J.C. Choate
Church of Christ
Winona, Mississippi
January 23, 1983

WECHE MANIE BUGNI

Puonj mokuongo: Tie Wach Lemo.....	5
Puonj Mar Ariyo: Jalemo.....	9
Puonj Mark Adek: Thor Mar Lemo.....	13
Puonj Mar Ang'Wen: Kit Lemo.....	17
Puonj Mar Abich: Kit Lemo Mar Jo Kristo Machon.....	21
Puonj Mar Auchiel: Odiochieng' Mar Lemo.....	25
Puonj Mar Abiryo: Yoo Mar Lemo.....	29
Puonj Mar Aboro: Puonj Mar Muma.....	33
Puonj Mar Ochiko: Lemo.....	37
Puonj Mar Apar: Wer.....	41
Puonj Mar Apar Gachiel: Mesa Ruoth.....	45
Puonj Mar Apar Gariyo: Chiwo.....	59
Puonj Mar Apar Gadek: Yworo e chokruok.....	53

PUONJ MOKUONGO TIE WACH LEMO

Tie wach lemo kaka otigo e Muma nyiso ni tiyo, pako, miye duong', gi miye duong' ma kende kendo wamiye duong' kod luor. Mondo olere matut, nyaka ng'ama riek chiw kony ne ng'ama chielo kaka bende olere matut gi ng'ama ilamo. To we wang'iane matut.

1. Walemo ka watiyo

E wachni tiend tich en rito, miyo luor, tiyo, lemo gi mamoko. Muma golo ranyisi ne nyathi Nyasaye kaka jatich, ka Nyasaye en Jatende. Paulo ne olerore nyadidimang'ny kaka jatich. Nowacho, "Ma en barua ma an Paulo, Jatich Yesu Kristo, ema andikonu un Jo-Rumi, Nyasaye noluonga ni mondo abed Jaote kendo nowala ni mondo aland wach Maber." (Jo-Rumi 1:1). Petro gi Jakobo be notimo mana kamano e 2 Petrol 1:1 gi Jakobo 1:1. Negi temo nyiso ang'o e wachni? Negi nyiso ni gitiyo ne Nyasaye, ka gichiworene. Wanbe ow-injore watim kamano. Paulo nowacho ni, "To koro osegonyu e tuech richo, mi udoko wasumb Nyasaye, omiyo ohala muyudo en ngima maler, kendo gikone en ngima ma nyaka chieng" (Jo-Rumi 6:22).

Kawang'iyo kit tich ma Nyasaye dwaro, koro we wafweny ndiko gi (Tich Joote 20:19). "Ne atiyo ni Ruoth gi chuny mamuol chutho, ka piwang'a chwer kendo ka aneno masiche nikech gik maricho mane jo Yahudi chano timona." (Jo-Rumi 14:16-19) "Bed kitang' mondo gima ineno ni ber kik mi jomoko kinde mar wuoyo marach. Nikech loch Nyasaye ok en wach mar chiemo kata mar madho gimoro to en mana wach tim makare gi kue kod mor ma Roho maler kelo." (Jo-Rumi 12:11).

"Timuru kinda maonge samwoyo, kendo keturu chunyu kuom tiyo matek ne Ruoth." (Jo-Rumi 12:1). "Emomiyo owetena, asayou kuom ng'wo-no mar Nyasaye mondo uchiwu ringreu obed misango mangima kendo maler ma Nyasaye nyalo yiego, nikech mano e yo mar adiera mar lemo monengo uluwe." (Jo Efeso 6:7). "Tiuru tichu gi chunyu maler, ka joma tiyo ne Ruoth to ok ma tiyo niji." (Fweny 2:19).

"Ang'eyo timbeni duto gi herani duto, gi tichni mar konyo ji kod kindani, kendo kaka isebedo ja adiera bende ang'eyo ni tijeni machien beyo moloyo mokuongo." Pile kendo seche duto wawuoyo kuom tich lemo. Ma en adiera nikech watiyo ne Nyasaye. Eyo machielo, ngimawa duto wakau thuolo ne tiyo ne Nyasaye, kendo eyorni wakau thuolo e ngimawa kawa lame. Ere kaka wanyalo paro lamo Nyasaye e odiochieng' mar jumapil kata e ngimawa

tee, ka ok wamiye luor kata tiyone?

2. Walamo Nyasaye ka wapake

Kane Paulo gi Sila ne nie jela,ndiko wacho ni, “Kar odiewuor tir, Paulo gi Sila noyudo lemo kendo wer ni Nyasaye, ka joma otue mamoko to ochiko itgi winiogi.” (Tich Joote 16:25). Ka owuoyo kaka Nyasaye osegwedhowa, kendo gi tijwa kuome,Paulo nondiko, “Notimo Kamano mondo wan Jo-Yahudi mane wakuongonu geno kuom Kristo, un joma ok Jo-Yahudi, wami ji opak duong’ne maler” (Jo-Efeso 1:12). Wasom kendo, “Emomiyo, kuom Yesu pile watimuru ni Nyasaye misango mar pak. Adier, dhowa mahulo nyinge mondo opake pile.” (Jo-Hibrania 13:15). Petro nowacho, “Gik makamago timore mondo otemu go one ane ka un gi yie maradiera. Kata mana dhahabu manyalo kethore bende itemo gi mach, omiyo yie maru,ma nengone tek moloyo dhahabu nyaka tem mondo ong’e go ka en yie maradier. Eka unuyud pak gi duong’ kod luor, chieng’ ma Yesu Kristo ofwenyore.” (1 Petro 1:7). 1 Petro 4:11 mawacho, “Ka ng’ato en jaland wach,to wach mowacho nyaka bed mana wach Nyasaye, kendo ka ng’ato tiyo ni ji,to mondo oti mana gi teko ma Nyasaye chiwo, mondo Nyasaye oyud duong’ kuom gik moko duto mutimo kuom Yesu Kristo. En e wuon duong’ gi teko nyaka chieng’”.

Owinjore wapak Nyasaye egigo duto mawatimo,mawawacho, to mana ka wabiro kanyakla e odiochieng’ mar lamo Nyasaye mondo wapake.Watimo kamano ka wan kanyakla mondo watim gigo duto ka wan kanyo. Chunywa owinjo ohore, kendo ka wapuonjore,wawer, walemo, wachiwo, kendo bedo e Mesa Ruoth, kendo be owinjore wapake. Ere kaka wanyalo pake ka wata-more?

3.Walamo Nyasaye ka wamiye duong’

Kristo nowacho, “Mondo ji duto omi Wuowi duong’ mana kaka gi miyo Wuoro” (Johana 5:23). Paulo nondiko, “Opak Ruoth mochwere! En Ruoth ma ok tho, kendo ma ok ne. En e Nyasaye kende.Duong’ obedne nyaka chieng’.” (1 Timotheo 1:17). En Nyasaye mowarowa, ogwedhowa, omiyowa geno mar ngima maber, kendo en Nyasaye mowinjore wamiye duong’.

4.Walamo Nyasaye ka wamiye duong’ makende

Duong’ makende tiende ni miyo duong’, miyo luor,kata pako. Ma ema ketowa e lero tie wach lemo. To we wang’i tie ndiko mamoko malero wachni;’Mondo umi Nyasaye,Wuon Ruodhwa Yesu Kristo, duong’, gi chuny achiel kod dwol achiel” (Jo-Rumi 15:6), “Ne oseng’iewou, mochulo nengou,

omiyo miyeuru duong' gi ringreu" { 1 Jo-Korintho 6:20), "To ka ng'ato kuomu yudo masira nikech en ja Kristo, to ok onengo one wichkuot, to onengo omi Nyasaye duong', nikech iluonge gi nying Kristo" (1 Petro 4:16). Owinjore obed dwarowa e ngimawa ka wanyiso Nyasaye duong', duong' makende kendo ka wapako nyinge, molooyo ka wamiore duong' e ngimawa ka wapimore kode mi wachal ka nono. Gimomiyo waromo odiochieng' mar lamo Nyasaye en ni waket pachwa ka walame.

5. Walamo Nyasaye ka wamiye duong' kod luor

Nyasaye e jachwech to Kristo e Jawar. Owinjore wamiye duong', wami-gi duong' makende, wahore e nyimgi kendo wamiye duong' kod luor jandiko mar zaburi nowacho e ndalo machon, "Ne okelo warruok ni joge, mi otimo kodgi singruok mosiko, mano kaka nyinge ler, kendo duong'" (Zaburi 111:9). Kae to Jo-Hibrania nowacho, "Emomiyo wagouru erokamano ni Nyasaye, nikech wanwang'o piny manyien ma ok nyal yiengni, walameuru kaka owinjore, ka wamiye duong' kod luor" (Jo-Hibrania 12:28).

Mana ka wahero Nyasaye, wahore e nyime gi luor, kendo gi chuny mar goyone erokamano ka dhine, ema adiera nyalo keto chunywa kata ringrewa ne Nyasaye ka walame kendo wapake. Adiera wanyalo puoyo go Paulo kanowachoch, "Gimoro amora ma uwacho kata utimo onego bedi e nying Ruoth Yesu, kugoyoni Nyasaye Wuoro erokamano e nyinge." (Jo-Kolosai 3:17). Koro ji mang'eny dhi e od lemo ka ok gihero kata nikech ng'ama Chielo. Jomoko lemo nikech ji lemo to ok gi lem kendo ok gi ne berne.

Endalo mabiro ka walemo, owinjore otime ka oket chuny, gi adiera, gi chunywa te, kendo gi erokamano Ka wadhi e nyim Nyasaye gi luor kendo gi pake secheduto. Ka wapuonjore lame gi gimomiyo, wabiro dwaro lame, kendo obiro bedo gima ber kuomwa kendo Nyasaye be.

PENJO

1. Chiw thor mar puonj ni?
2. Ler tie wach lemo?
3. Mondo olere matut ere kaka inyalo chiw kony?
4. Ler tie wach tich?
5. Ere kaka nyathi Nyasaye jatich?
6. Be Paulo, Petro gi Jakobo ne jotich?
7. En kit tich mane ma Nyasaye dwaro ?
8. Chiw ndiko e wachni?

9. Ang'o momiyo secheduto wawuoyo kuom lemo kaka tich?
10. Be wanyalo lamo Nyasaye adiera ka onge luor?
11. Ler tie ndiko malero kuom pako Nyasaye?
12. Ere kaka wanyalo pako Nyasaye?
13. Be en kare ka imiyo Wuoro duong' ka ok imiyi Wuode?
14. Ang'o moomiyo nyaka wami Nyasaye duong' makende?
15. Ler tie duong' makende?
16. Engimawa owinjore wadwar ang'o?
17. Ler gimomiyo wachokore kanyakla odiochieng' mar lamo Nyasaye?
18. Jachwech en ng'a,Ja war en ng'a?
19. Ere kaka owinjore wayienegi?
20. Nying ng'a mowinjore oting' malo?
21. Ndik Jo-Kolosai 3:17?
22. Ere kaka ji mang'eny lemo?
23. Ere kaka owinjore walem?

PUONJ MAR ARIYO JALEMO

Kuom chwech duto mag Nyasaye, nitie mana chwech achiel manyalo lame ma en mana dhano. Nyasaye ne ok ochweyo dhano mana gi ringre kende to mana gi chuny kod paro. To pach dhano nyalo timo yiero.

Kuom mano dhano nyalo yiero mondo olam ja chwechne kata kik olame. Ka dhano oyiero lamo Nyasaye to en adiera ni opake kendo omiye duong'. Dhano koro emodoko chwech malemo. Onyalo lamo gimoro kata ng'ato. Onyalo timo ma kata macha ka kinde nitie. Kuom mosekalo kata Masani dhano oseng'ere ni kulore ne gima oneno. Magi ka oriwore gi due, sulwe, kite, aore, to gi kit moro amora. Ose kulore ne kit kido duto ma dhano oloso kokalo kuom kidi, yien gi chuma. To ka dhano nyalo lamo gi to kare onengo osiem ne Nyasaye mano chweye kendo jiwe mondo olame. Adiera Nyasaye manyo ji kamano mondo olame. Yesu nopuonjo, "To kinde biro to osechopo ma jalemo mar adiera biro lamo Wuoro e yo ma Roho dwaro kendo e adiera nikech Wuoro manyo ji ilago mondo olame" (Johana 4:23,24). Koro, okoromo mondo dhano olam, to ka lamone oyiego nyaka obed e yoo makare kuom jalno makare kendo onengo otime kuom roho gi adiera. We wapar gima ma nyiso kendo odwaro.

1. Ji duto nyalo ng'eyo Nyasaye maradieri mangima. Chwech duto siemo mana jachwech. Ma en gima ok nyal we, kendo oganda duto man gi lony ka gi yie gi adiera mag wechegi, biro chunogi ni gichopi e nonro ni. Kuom mano wang'eyo ni Nyasaye achiel mar adiera mangima en mana jachwech (Chakruok 1:1).

2. Ka Nyasaye en jachwech gik moko duto kendo dhano nyaka luore, kare en adier ni osehulo dwarone ne dhano. Kendo osetimo kamano kokalo kuom Muma. Onyisowa ni gik mondiki kuom Kristo ondiki mondo wayie go (Johana 20:30-31). Mathoth en ni weche duto manie Muma nochiw kuom teko mar Nyasaye.

3. Nyaka ne Nyasaye wuo kendo ma ondik wechegi e otese mag Muma, koro nyalore mondo dhano orom kod wechegi, opuonjre gi, kendo oritgi. Kristo ne ochiko jopuonjre ne ni odhi e piny duto oland wach maber ni jiduto (Mariko 16:15-16). Ok kamano kende, to nyaka ne joma kech gi riyo mar dwaro tim makare mar Wach Nyasaye (Mathayo 5:6). Machielo, ikonowa ni jogo ma nigi gombo mar yudo wach mar Ruoth ni ibiro migi teko kod thuolo mar bedo nyithi Nyasaye (Johana 1:12).

4. Ka ng'ato osomo kendo opuonjore wach Nyasaye, ma chunye on-

yuolo tim makare, kendo koro ichike mondo oluor chike Nyasaye mokelo warruok (Tich Jooto 2:38; 17:30; Hibrania 4:6).

5. Koro kokalo kuom yie mare oyudo warruok kendo imede e kanisa Ruoth kama koro obedo ja Kristo (Tich Jooto 2:47; 11:26).

6. Kaka ja kanyakla mar kanisa kendo kaka jaKristo nyaka ikre mar lamo Nyasaye kaka nochiko. Kane pok kinde gi ochopo ng'ato ne ok nyal lemo kaka ndiko ne dwaro. Wasomo kendo wang'eyo ni Nyasaye ok winj weche jaricho, to ng'at moluore, kendo matimo gik ma odwaro, ema owinjo (Johana 9:31). Ng'e weche ariyo manoketi ka pok dhano obedo gi geno kuom Nyasaye. Mokuongo: Nyaka obed jalno ma lamo Nyasaye. Mar ariyo: Nyaka obed jalno matimo dwach Nyasaye. Magi emomiyo obedo gi winjruok ma kare gi Nyasaye, kata winjruok mar Wuowi gi Wuoro kata bedo jaKristo kendo jakanyakla mar kanisa Ruoth.

7. Kaka jaKristo kendo jakanyakla no mar kanisa Ruoth, pod nitie dwaro mar lamo Nyasaye kuom roho gi adiera mondo lamo ochop kare. Manyiso ni lamo nyaka bed makare e parowa. Nikech nyaka watim kamano koa e chuny, kuom mwolowa duto, ei adieriwa duto kod luor. Magi duto dwaro chuny maler, kod paro matut kuom gigo ma ng'ato timo. Jalo malemo ok nyal timo gima rach kendo Kodhi nyime gi lemo ka oonge gi paro kuom gigo maotimo ma ok en gino maber. Kaeto mogik,lamo nyaka koro bed mana kuom adiera. Ma nyiso ni nyaka obed maket kod puonj mag wach Nyasaye. Koro penjo en ni Nyasaye puonjo ang'o? Ka wadhi nyime gi puonjruok wadhi yudo gigi, puonjruok Muma, lemo, sawo, gi chiwo. To kuom magi ibiro dwar ni gibed e odiochieng' ma Ruoth osehiko. Koro onge pakruok manitiere kuom adiera ma ng'ato nyalo bedogo makmana ka lambe en mar adiera to duto ne chal ka nono. Nyasaye onyiso ratiro kaka ng'ato ka ng'ato onego olame kendo onego otime maler.

8. Jalemo onego oyudre kama owinjore (Ekanisa Ruoth), koriwore gi kit lamo no ma Nyasaye oseketo, ka gin gi joma owinjore, mondo lambi ochop kare. Riwruok en gino maber, JaKristo mar adieri ok nyal riwre gi dinde ka gilemo kata gi kanyakla mamoko nono. Ma en nikech kit lembgi opogore gi mano mwasebedo ka wasomo. JaKristo madieri, kendo ma jakanyakla mar kanisa Kristo ok nyal lemo chieng sabato. Okonyal lemo gi jogo ma puonjore mana chike mag dhano, mawer kod nyiduonge,malemo ne “kanisa duto”, ma ok cham sawo jumapil ka jumapil, ma chiwogi gitimo eyo ma ok kare. Paulo nowacho, “Aonge gi riwruok gi weche mag mudho ma ok nyag olemo to moloyo akwerogi” (Jo Efeso 5:11). Johana nondiko koluore gi jopuonj mag miriambo. Ng'ama timo tim ma ok kare to en ng'at jachien (2 Johana 11).

9. Jalemo owuon-Kata obedo ni jalemo ok nikare chuth,to mano ok omiye otiko mondo odag enigma moyiero. Kolamo Nyasaye to nyaka okweddre owe timbene ma ok nikare (Jakobo 5:17) kendo otem mondo olam Nyasaye gi chuny maler, ringruok maler kod chuny mobolore.

In jalemo bila mane? Ilemo karang'o? Ilemo nyadidi? Ilemo nang'o? Ilemo ng'a? Nitie oganda mang'eny malemo to kata kamano tin gi e malemo gadiera. Thoth ji lamo ng'ama ok onego olam kata gilemo eyo mar miriambo. Bed gi adiera ni ka ilemo makare to lambi dhi tir ne jal mowinjore, kendo in e jalno mowinjore ma Nyasaye dwaro mondo olame.

PENJO

1. En chwech mane kuom chwech Nyasaye duto ma nyalo lamo jachwechne?
2. Ere kaka Nyasaye nochweyo dhano?
3. Ang'o ma dhano nyalo yiero?
4. En kinde mane ma Nyasaye imiye duong'?
5. Dhano en ng'a kuom adiera?
6. Chiwane moko kuom gik ma dhano osebedo ka lamo chien?
7. En ng'a ma Nyasaye manyo mondo olame?
8. Som Johana 4:23,24 mondo ilere?
9. En ng'a machismo Nyasaye?
10. Los kuom chakruok 1:1?
11. Be Nyasaye osefwenyo dwarone ne dhano?
12. Ere kaka no timo mano?
13. Som Johana 20:30,31 kod `2 Timotheo 3:16:17.
14. Ang'o moomiyo Nyasaye dwaro mondo dhano olu dwache?
15. Be nyalore mondo dhano ong'e dwache?
16. Jomage ma Ruoth bo mio teko mar bedo nyithi Ntasaye?
17. Ere kaka yie inyuolo e chuny nga'to?
18. Kokalo kuom ang'o ma ng'ato yudoe warruok?
19. En ng'a mohiki mondo olam Nyasaye?
20. Be Nyasaye winjo lemb joricho? Ang'o moomiyo okowinji?
21. En yo mane maber ma dhano bede gi winjruok gi Nyasaye?
22. Lemo gadiera gi Roho onyiso ang'o?
23. Ng'ato nyaka bed Kanye mondo olam Nyasaye?
24. Ang'o momiyo riurwok ber?
25. Ndiko moko kuom gik ma jaKristo maradier okonego otim?
26. Ere kaka jalemo onego olam Nyasaye?

27. En adieri ni nitie ji mang'eny malemo gadiera?

PUONJ MAR ADEK THOR MAR LEMO

Are chwech, dhano oselamo gimoro amora e bwo chieng', kendo kata chieng owuon. Nitie gana gi gana mag nyiseche e piny. Kanisni madongo oger gi jo grube madongo magdini. Kendo kata kamano thoth dhano okmor gi dindgi. Nang'o? Ang'o marach? Gimarach en ni ji mang'eny ok gidwaro yie kuom Nyasaye achiel kendo Nyasaye mar adiera mangima. Kristo nosiemo ka owacho, "Nyasaye en Roho, kendo joma lame nyaka lame e yo ma Roho dwaro kendo gi adiera" (Johana 4:24). Nyasaye koro e thor mar lemb dhano. Mana ka ipuonjori ema kendo ichiko lembi kuome eka ibiro yudo kwe gi yweyo mar chuny ma isemanyo gi aming'a. Epuonj machiek ni wabiro fwenyo ni Nyasaye en ng'a kendo ang'o momiyo walame.

1. Nyasaye e jachwech mar gik moko duto

"Kar chakruok, Nyasaye nochweyo polo gi piny" (Chakruok 1:1). Wanyalo tamore ni Muma wacho ma, to manyiso adiera be nitie? Ng'i mana aluora ni mondo ine gik ma Nyasaye ochueyo e piny gi gigo duto manitiere, gin ranyisi manyiso ni Nyasaye nitie. Gimoro ok nyal biro apoya nono, manyiso ni ng'ato nyaka chueye. Daudi nowacho, "Mano kaka polo nyiso duong' mar Nyasaye! Onyiso ratiro gik ma Nyasaye osechueyo" (Zaburi 19:1). En ng'ano manyalo dagi wachni? En ng'ano ma biro dagi e wachni? Nyasaye nochweyo dichwo gi dhako e kido ma chal kode (Chakruok 1:26,27). "Eka Nyasaye nowacho nia, Koro wachue dhano e kido machal kodwa. Enobedi gi tekob kuom rech gi winy gi jamni gi le kod gik mamol duto. Kamano Nyasaye nochweyo dhano e kido machal kode." (Chakruok 2:7). "Eka Ruoth Nyasaye nokao lowo, monywaso, kendo ochweyo go dhano. Nokudho much ngima e um dhano, mi dhano obedo gi ngima."

2. Nyasaye nooro Wuode ma en Yesu mondo owar dhano e richo gi.

Kawa ng'iyo gimomiyo Nyasaye nobiro, wasom (Johana 3:16-17), "Nyasaye nohero piny ahinya kama, omiyo nochiwo Wuode ma miderma mondo ng'ama oyie kuome kik lal, to obed gi ngima manyaka chieng'. Nyasaye ne ok ooro Wuowi ni obi epiny mondo ong'ad ni piny bura, to noore ni mondo piny onwang warruok kuome." Paulo nondiko (Jo-Rumi 5:8) "To gima nyiso ni Nyasaye oherowa gi hera maduong' en ni Kristo nothonwa kane pod wan joricho." Kendo nowacho (1 Timotheo 2:3-4) "Lemo ma kamano en gima

ber kendo malong’o ne Nyasaye jawarwa, madwaro mondo jiduto okwo, kendo ong’e adiera.” Kaluore gi warruokwa nondiko (Jo-Efeso 2:8-9). “Ne uyi kuome mi oresou. Adier, ne oresou mana kuom ng’wonone to ok kuom gik mane utimo un uwegi. En mana mich mar Nyasaye! Ne ok owaru nikech gimoro amora ma usetimo, omiyo kik ng’ato pakre.”

3. Nyasaye osegwedhowa gi gweh duto, kiringruok kendo kichuny.

Jakobo nondiko (Jakobo 1:17) “Mich mabeyo duto, kod chiwo malong’o duto ae polo malo. Gia kuom Nyasaye Wuora mane ochweyo ler mag polo. En ok olokre kendo ok owichre owewa e mudho.” Paulo nowacho (Jo-Efeso 1:3) “Wagouru erokamano ne Nyasaye ma Wuon Ruodhwa Yesu Kristo, ni mar osegwedhowa, wan ma wankuom Kristo, komiyowa mich duto mag Roho moa e polo.”

4. Nitiere Nyasaye mar adiera kendo mangima.

Kawa wuoyo kuom Nyasaye makende, Paulo nowacho (Jo-Efeso 4:6) “Nyasaye bende en achiel, ma Wuon ji duto. En ema oloyo gik moko duto, kendo otiyo kuom gik moko duto, bende en ei gik moko duto” Nodhi nyime (1 Timotheo 2:5) “Nyasaye en achiel, to ekinde kod ji bende nitie jagach achiel, ma en Yesu Kristo, ma bende en dhano kaka ji.”

5. Nyasaye en Roho.

Wasom Johana 4:24 mawacho ni Nyasaye en Roho. E yo machielo, Nyasaye ok en ringruok kendo remo. Nyasaye en ok nyal nene. Ok en gir tugo. Ka wapuonjore ni en Roho koro wanyalo ng’eye maber mana ka nyadi-mang’eny ok wakete e kidienj dhano.

6. Nyasaye en ja hera.

Johana nohulo (1 Johana 4:8-11) “To ng’at ma onge gi hera ok ong’eyo Nyasaye, nikech Nyasaye en hera. Nyasaye nyisowa hera ma oherowa go kuom oro Wuode ma miderma e piny ni mondo wayud ngima kuome. To hera mar adier ok en hera mane wahero go Nyasaye, to en hera mane Nyasaye oherowa go kuom Wuode ma miderma mondo odok misango mar golo richowa. Osiepna, ka kamano ekaka Nyasaye noherowa, to owinjore wan-bende waherre.” Nowacho ni ka waonge gi hera moro amora ok wanyal ng’eyo ni Nyasaye en ng’a nikech Nyasaye onyisore ei hera.

7. Nyasaye ngima tinende.

Petro nohulo Kristo kaka Nyasaye mangima (Mathayo 16:16). Paulo wuoyo kuom Wuod Nyasaye mangima (1 Timotheo 3:15). Kendo owuoyo kuom jogo molokore moweyo nyiseche ka gimiyi Nyasaye mangima luor kendo ka gitiyone adiera (1 Thesalonika 1:9). Jomoko wacho ni Nyasaye notho, to gin e jok motho kiRoho. Nyasaye ngima, Kristo nopuonjo (Mathayo 22:32) “An e Nyasach Ibrahim, gi Nyasach Isaka, kod Nyasach Jakobo’? To wang’eyo ni Nyasaye ok en Nyasach joma otho, to en Nyasach joma ngima.”

8. Kuom Nyasaye gimoro amora nyalore.

Kane Yesu wuoyo gi ji kuom jogo ma ibiro war nowacho, (Mathayo 19:26). “Yesu nong’iyo wang’gi tir mowacho nigini niya, “Dhako ok nyal warore kende to Nyasaye ema nyalo gik moko duto.”

9. Onge gima ber ka Nyasaye.

Mariko 10:18: “Yesu nopenje ni, “Ang’o momiyi iwacho ni an ng’ama ber? Onge ng’ama ber, mak mana Nyasaye kende.”

10. Onge ng’ama oseneno Nyasaye.

Johana nondiko (Johana 1:18) “Onge ng’ama oseneno Nyasaye, to Wuowi ma miderma, machiegni gi Wuoro moloyo ema osemyiyo wang’eye.” Wanyalo dhi nyime mondo wafweny ni Nyasaye yie gi ng’ato ang’ata moluore (Tich Joote 10:24,35). Nohulo weche go chon ema wacho kamano (Tich Joote 15:18). Kamano ekaka netimre chieng ma Nyasaye nomi Yesu Kristo yal weche mopondo duto manie chuny dhano (Jo-Rumi 2:16). Osemiyowa ngima manyaka chieng’ (1 Johana 5:11) gi mamoko. Nyasaye ma wawuoyo kuome ong’eyo jite, neno jite, winjo jite, en kamoro amora eseche duto, en giteko kendo are chakruok nyaka giko. Onge ng’ama inyalo pime kode. Ojachwech e gimoro amora. En emowinjore olame, opake omiye luor kendo oting’e malo. Osehulo duto. Nyasaye dwaro lembwa to okobi chunowa mondo wahul luor kuome. Joma oyie timo kamano adiera ibiro gwedhi. Kata kamano, okobi yie kod kit lemo moro amora. Ka wabiro lame to nyaka bed e chikne to ok marwa. Osechiwo kit lemo ma odwaro ei Wachne kendo wadhi neno ma e puonj mabiro.

PENJO

1. Ang’o ma dhano oseng’e ni lamo?
2. Ler gima rach gi dinde mag ji mang’eny?

3. Ndik Johana 4:24?
4. Ng'ama owinjore obed thor mar lemb dhano?
5. Ndik Chakruok 1:1?
6. Ndik piny gigo manyiso ni Nyasaye nitie?
7. Ang'o manyiso duong' mar Nyasaye?
8. Ere kaka Nyasaye nochweyo dichwo gi dhako?
9. Ang'o momiyu Nyasaye nohoru Wuode e piny?
10. Ndik Johana 3:16,17?
11. Ng'ama nothonwa?
12. Ere kaka iwarowa?
13. Ere kuma gwethwa ae?
14. Som Jo Efeso 1:3?
15. Paulo nowacho ang'o kuom Nyasaye makende?
16. Ere kaka inyalo lero Nyasaye?
17. Ler "Nyasaye jahera"?
18. Be Nyasaye ngima kawuono?Eyo mane?
19. Be gimoro amora nyalore kuom Nyasaye?
20. En ng'ano maber?
21. Be dhano oseneno Nyasaye?
22. Be Nyasaye en jaluor mar ng'ato?
23. Ng'ama biro yalo piny?
24. Nyis gigo manyiso kit Nyasaye?
25. Kit lemo mane ma Nyasaye dwaro?

PUONJ MAR ANG'WEN KIT LEMO

Ka wasomo Muma manyien, wayudo kit lemo adek ma Muma owuoye. Wabiro ng'iyo gi achiel kachiel. Wabiro timo ma, mondo oparnwa ni nitie kit lemo mokalo achiel e Muma. Kendo wabiro puonjore kit lemo mopogore opogore gite mondo wafueny ni mane ma Ruoth dwaro ni mondo wayudre. To mogik, onengo wawe mondo puonjruogni ema mondo osemwa ni kata obedo ni joma ni kodwa machiegni osebedo kalemo, to mano ok nyis ni lembgi Nyasaye oyiego.

1. Muma wuoyo kuom lemo ma ok ong'e.

“Mano omiyo nowuyo e od lemo gi Jo-yahudi kod Joma ok Jo-yahudi mane oluoro Nyasaye, kendo pilepile nowuyo kuom Wach Nyasaye kod joma oyudo e laro mar dalano. Jorieko moko mag Jo-Epikurio kod Jo-stoiko bende nejoloso kode, moko kuomgi ne jowacho niya, “Jawach thereni koro dwaro wacho ang'o e,” moko to wacho ni” onenore jaland wach nyiseche moko wakia. Ne giwacho kamano nikech nolando wach maber kuom yesu, kendo kuom chier.

Omiyo ne gilunge mondo odhi kodgi e buch jodonggi machokore e got Areopago, eka negipenje niya, “Diyie inyiswaetiend puonj manyien ma iwachoni? Wawinjo kiwacho weche moko mayore yore, omiyo dwaher ng'eyo tiendgi,” (To ung'eyo ni Jo-Akens kod jopinje mamoko mane odak kuno oketo chunyi mana kuom goyo mbaka gimora amora manyien). Eka Paulo nochung' e buch Jo-Areopago, mowacho niya, “un Jo-Athens, anenoni un joma oketo chunyi ahinya e wach lemo; nikech kane awuotho e dala ka, marango kuondeu mag lemo, to ne aneno kendo-mar-misango mondikie ni, “KENDONI, OKET NI NYASAYE MA OK ONG'E”. To Nyasaye mulamo ma ok ung'eyono ema koro anyisou wachne. Nyasaye mane ochueyo piny kod gik moko duto manie iye, e Ruodh polo gi piny, kendo ok odag e hekalu madhano ogero. To bende kata obed ni oyie mondo dhano otine, to onge gima ochando, nikech en owuon ochiwo ngima kod gik moko duto ni ji duto.

Nochueyo ng'at achiel, mi omiyo ogendni duto owuok kuome. En owuon ema noseketonigi ndalo mag loch, kod tung' pinje ma gidakie. Ne otimo kamano mondo ji omanyie, eka dipo ka giyude. To chutho ok en maber gi ng'ato ka ng'ato kuomwa, nikech kuome ema wadakie, kendo ema wawuothoe, bende ema wantie, mana kaka jondikou moko nondiko ni, “Wan bende wan nyithindie” To koro kaka wan nyithind Nyasaye, ok onego wagal

ni kit Nyasaye chalo gi kido moro amora molosi gi dhahabu kata fedha kata gi kidi ma dhano molony kuom tichne oloso gi riekone. Nyasaye ne ok odewo richo mane ji osebedo ka timo e ndalo mane ok gi ng'eyo dwarone. To koro osegolo chik ni ji duto kuonde duto, mondo olokre owe richogi, nimar oseke-to chieng' ma obiro miyo ng'at moseyiero ng'adoe bura gi adiera. Bende osenyiso ji duto malong'o ni obiro timo kamano, kuom chiero ng'atno a kuom joma otho." (Tich Joote 17:16-31).

Ka ibiro neno ni paulo noromo gi joma lamo kido e Athens. Ne okw-erogi konyiso gi ni gi time e yoo ma ok ging'eyo kendo odhi mbele ka oyalo negi Wach Nyasaye mar adiera kendo mangima.

Ang'o momiyo ne gi lamo nyiseche manono? Ang'o momiyo ng'ato nyalo kulore ne kido? Kido en gima olos gi kidi, yien kata chuma, to oonge ngi-ma kata Roho. Ok onyal neno, winjo wach,ng'weyo', wuoyo,chokore, paro kata gwedho. Kata kamoro amora mokete mondo ochung' kar gimoro kata ng'ato, en kido maneno kaka "nyasaye".

To mana joma kia Nyasach polo ema kulore kendo lamo kit gimorao amora, obed en gik mochue, kata dhano mangima, kata motho. Ndalogi, kaka ndalogo, dhano pod dhi nyime gi lamo nyiseche manono e piny. To nang'o? chandruok pod chalre. Koso ng'eyo ler kendo yoo, onge ng'ama riek kendo mani gi ng'eyo mabiro lamo nyiseche manono kata kido, obed ni ok en JaKristo kata en gima iluongo Jo-Kristo.

2. Muma loso kuom lemo ma kayiem.

Yesu nowacho niya "Gilama kayiem nono, ni mar gipuonjo chike mag dhano mana ka gima gin chike Nyasaye!" (Mathayo 15:9). Kendo nowacho ni "kik upa rni ji duto maluonga ni, `Ruoth,Ruoth,'ema nodonji e piny Ruodh polo. Oyoo,jo ma timo gik ma Wuora manie polo dwaro kende ema nodonji. Eka anawachnigi niya, "Ne ok ang'eyou ngang'! Auru kuoma un jorichogi!" (Mathayo 7:21-23). Pod en gima oyangore ni jo Nyasaye nyalo lemo eyore mopogore, to mana ka gilemo gi adiera, to Nyasaye biro yie gi lembgi. Lembi en kayiem nono ka oluwore gi chike kod puonj dhano. Tiend kayiem en `nono', gima onge tich, e yo machielo,lemo ma kamago Nyasaye ok oyiego. Kata obedo ni ji chokore "e nying Kristo" to mano ok nyis ni lembgi Nyasaye ne oyiego. Mokuongo, ka giromo kaka Jo-kanisa mag din, koro ok gichokore e nying Kristo to gichokore e nying dindegi. Ewi mano, kaka dini, lemo margi itimo kaluwore gi ringruogno. Ruoth wacho ni ji mang'eny biro chung' e nyime chieng' ng'ado bura, ka giparone gik moko duto ma gisetimo to nikech ne ok gi rito dwarone kendo ok gin jo-od Ruoth, Ruoth biro kwedo gi. Ka

lemo mari oluwore gi puonj mag dhano tiende ni, gigo mitimo ki lemo ok nyal yudi e Muma, kare lembi en kayiem, kendo Ruoth ok noyie gi lemoni. Kare en saa monengo itimiye nonro mar kama ichokrie.

3. Muma wuoyo kuom lemo mar adier.

Muma wuoyo kuom lemo mar adier. Kristo nowacho kama kuom lemo “Nyasaye en Roho; kendo joma lame lame mana e yo ma Roho dwaro kendo gi adiera.” Koro wafueny gik moko matin ka. Mokuongo, Nyasaye e monengo olam mana kaka wapuonjore e somo mokadho. Mar ariyo, joma lame nyaka tim kamano kaluwore gi dwaro Ruoth. Onge ng’at mibiro chun mondo olam Nyasaye, to joma oseyiero mondo olame nyaka tim dwaro Nyasaye to ok lamo ma ng’ato timo mana dwarone owuon kata kaluwore gi dwaro ng’at machielo. Mar adek, lemo nyaka tim e Roho kendo e adiera. Koro mano nyiso ang’o? Mano nyiso ni lemo marwa nyaka tim e Roho, tiende ni nyaka walem gi adiera, paro maliw, kod bolruok. Lemo mar adier dwaro ni, kit lembwa nyaka lure mana gi gik mondikie Muma. Koro ok oyot? To kuom jomoko oyot ahinya. Gidwaro mondo gi tim liswa, nyasi kod mamoko, to mano ok gima Ruoth dwaro. Odwaro ni joge mondo olame kowuok e chunyi: kaka ne ochiko gi. Ma e kit lemo mane opuonj e Muma Manyien kendo kaka wadhi nyime gi somo, wadhi neno ni ma e kaka Jo-Kristo mokuongo ne lemo kendo ma e kaka onengo walem. Ka waduto watimo kamano to wabiro lemo machalre kendo Ruoth biro yie gi lembwa.

PENJO

1. Kit lemo adi ma wasomo e muma manyien?
2. Chiw gima omiyo nono somo ni?
3. En boma mane, mane paulo noyudoye Athens?
4. Lerne kit mane Jo-Athens lamo?
5. Paulo nowacho ang’o ewi lemono?
6. Ndik tie puonj mag Paulo?
7. Paulo ne siemo negin ng’a?
8. Ang’o moomiyo negi lamo nyiseche manono?
9. Nyiseche iloso gi ang’o?
10. Wachane gima nyiseche manono ok nyal timo?
11. Be ng’ato nyalo kulorene kido kong’eyo Nyasaye mar adier kendo mangi-ma?
12. Bene nitie joma lamo nyiseche manono e ndalo gi?

13. Ti gi Mathayo 15:9
14. Som Mathayo 7:21-23
15. Lemo ma kayiem en ang'o?
16. Be lemb ng'ato Nyasaye nyalo yiego mana nikech en nying **Kristo**?
17. En kit lemo mane ma Nyasaye dwaro?

PUONJ MAR ABICH LEMO MAR JO KRISTO MACHON

En gima ber ka inono kaka dhano lemo, kama gi leme, odieching' magi I leme, ang'o magi timo e lemo gi mamoko. Adiera wang'eyo tinende nitie kanisni mang'eny kendo thothgi nigi yore mopogore opogore mag lemo. Ang'o momiyo opogore? Be pogruok nyaka bedie? Ere kaka wanyalo ng'eyo kabedni walamo Nyasaye kaka odwaro ni mondo watim kamano? Yoo achiel maber mwayudo en dok e Muma kendo neno kaka JoKristo machon ne lemo.

Bang'e ka kanisa oseger e odiochieng' mar Pentecost, ndiko wacho, "Jogo noketo chunyi kuom puonj Jooto, kendo kuom timo gik moko duto kaachiel, kendo kuom chamo sap Ruoth, kuom lemo." (Tich Jooto 2:42). Jopuonjre gi kata JoKristo ne odhi nyime gi keto chunyi kuom puonj Jooto. Ne gitimo ang'o? Kata kamano tije go mag lemo ok owachi, adek gin. Ne gin tiyo kanyakla kata chiwo, chamo Makati kata mesa Ruoth, gi lemo. Bang'e ne waneno paulo e wuoth kendo kokalo troas nobudho aming'a kanyo mondo chieng' lemo ochopi mondo gichokre gi joKristo mag gweng'. Wasom ote gi: Chieng' mokwongo bang' sabato, tiende ni chieng' ngeso godhiambo, ne wachokore mondo wacham sap Ruoth.

To kaka Paulo ne ikore ni kinyne oa, nopuonjo nyaka dier odiewuor." (Tich Jooto 20:7). Wabiro fuenyo ka ni odiochieng' mar lemo ne en odiochieng' mokuongo mar Juma. Apoya nono Paulo nochopo wuok tich, to mondo ne oyud thuolo mar lemo kodgi, ne obede e Jumano te, kendo kokalo tich auchiel be, ni mondo odiochieng' mokuongo mar juma ochopi kendo mondo olem gi Jo Nyasaye e odiochieng' mane Nyasaye oyiero. Nyadimang'eny, iwacho ni ma e odiochieng' mane jopuonjre kata jo Kristo biro Kanyakla mondo gicham Makati kata bedo e mesa Ruoth. Mogik, Paulo notiyo gi odiochieng' ni ka oyalonigi kendo bang'e nodhi nyime gi wuodhe.

E 1 Jo-Jokorintho 10 gi 11 wayudo Paulo nondikone owete mani Korintho ber mar sap Ruoth, "Puonj mane ayudo kuom Ruoth, mi amiyou, chal kama: Ruoth Yesu nokao Makati e Otieno nogo mane ondhogee, mogoyo ni Nyasaye erokamano, eka ong'ingo Makati no, kowacho niya, "Ma e ringra, -mochiw nikech un. Timuru kamano mondo uparago." Kamano bende bang' chiemo, nokawo kikombe kowacho niya, "Kikombeni e remba, motimgo Winjruok manyien gi Nyasaye. Ekinde ka kinde mumadhee, to timuru kama no mondo uparago." Kamano e kinde ka kinde ma uchamoe makatino, kendo umethoe kikombeno, to tho Ruoth ema uhulo nyaka chop obi. Emomiyo ka ng'ato ochamo Makati mar Ruoth, kata ometho e kikombene eyo ma ok

owinjore, to en gi bura kuom ringre Ruoth kod remb Ruoth. Kuom mano, ng'ato nyaka nonre mondi, eka ocham Makatino kendo omethi e kikombeno, nikech ng'at mochamo makatino kendo ometho e kikombeno ka ok odewo ni gin ringre Ruoth, to okelo bura kuome owuon, kuom chiemo kendo metho kamano. Mano emomiyo joma ng'eny kuomu tuo kendo nigi midekre, kendo moko osetho.” (1 Jo-Korintho 11:23-30). We wandik gigo mawayudo ka wasomo:

1. Paulo noyudo wachno kuom Nyasaye.
2. Nowuoyo kuom Makati mane en Ringre Kristo kendo kikombe mane en Remb Kristo.
3. Ma en gima owinjore wakawu kawaparo ringre kendo remb Kristo.
4. Kagitimo kamano, gibiro dhi nyime paro tho mar Ruoth nyaka chieng' manoduogi.
5. Joma metho kendo chiemo ka gima onge nengo, ka gionge gi yie kuom Nyasaye, biro chiemo kendo metho kigin.
6. Ka pok gi bedo e mesa Ruoth owinjore ginonre kigin mondo ginee chunyi kaka chal. Adiera en ka pok negiikore ebedo e sap Ruoth, nikech richo manie ngimagi, to owinjore gi ket wehegi makare kuom Nyasaye kendo mondo gi dhi nyime ebedo achiel e mesa Ruoth. Nyalo bedo ni owachni ng'ato ok owinjore obed e sap Ruoth ka ok ongima kaka owinjore, kata bedni ongima kaka owinjore to ok obedi e mesa Ruoth. To ka gimoro amora manie ngima ng'ato ma ok owinjore, koro owinjore ogole mondo ng'ato obedie thuolo ebedo e Sap Ruoth kaka ja Kristo moyie.
7. Jo Nyasaye ok owinjore giyudre e timbe mag nono kata kamano Paulo be nowacho ni ng'ato ka ng'ato kuomwa owinjo ononre e chunye ka pok obedo e mesa Ruoth. Nyasaye nyalo ng'iyo chuny to wan kaka joge ok wanyal neno. Koro, waonge gi thuolo mar yalo dhano, to en tich ng'ato ka ng'ato mondo ononre en owuon kaka olere gi Muma. Kendo e 1 Jo-Korintho 11. Paulo nokwedo jo-korintho kuom loso nyasi mopogore gi sap Ruoth, kendo nokete kaka achaya kuome. Nowachonigi ni gin gi utegi magichieme kendo gimethe to ka gibiro kanyakla mondo gilem ok owinjore mondo obed ni imetho kendo ichiemo ni mondo oyieng' ki ringruok. Mano owinjore obed adiera tinende. Jo Kristo owinjore obed kanyakla mondo gilem. Owinjore gi cham Makati, gimethi, gipar go ringre kod remb Kristo, kendo mana kamano. Kendo ka wasomo 1 Korintho 16:1,2 wangi jondiko mapuonjo kuom chiwo. Ne ondiko, (2 Jo-Korintho 9:6-7) “Ng'euru ni, ng'ama chwoyo manok, kayo manok, to ng'ama chwoyo mang'eny kayo mang'eny. Ng'ato ka ng'ato mondo ochiw kaka oseparo e chunye, ma ok ochune, kendo ma ok oywago ang'e, nikech

jachiwo mamor ema Nyasaye obero.” Koro kaluore gi gima Jo Nyasaye owinjore ochiwu. We wapuonjre wechegi:

1. Owinjore gi time e odiochieng’ mokuongo mar juma.
2. Jo Kristo duto owinjore ochiwu.
3. Owinjore gi chiwu ka luore gi gima owinjore gichiwu.
4. Chiwogi owinjore obed kaka giyudo. Onge kama singruok manyien puonjo achiel kuom apar kendo onge kama ondiki ni chiwo nyaka bed mang’eny.
5. Owinjore gi chiwu kaka chunyi oyiero.
6. Ok owinjore gi chiwu gi chunyi marach ka gi paro ni ochungi mondo gi chiwu.
7. Owinjore gi chiwu gi mor nikech Nyasaye ohero chiwo mamor kata ng’ano madwaro chiwo to omor ka ochiwu. Nitiere ndiko mang’eny mawachoni owinjore ower, e Singruok Manyien, Kendo nitiere kuma Paulo gi Sila nower ka gipako Nyasaye ka ginie od twech (Tich Joote 16:25), to onge ranyisi ma kanyakla mar Jo Nyasaye ochokore odiochieng’ mokuongo mar Juma ni mondo ower. Kata kamano, Jo ndiko nochiko jo Kristo ni mondo ower (Jo Efeso 5:19; Jo Kolosai 3:16), to mano ne en yoo machielo mar Jo-Kristo machon nochako. Koro ka wakao gigi kanyakla, wayudo ni jo Nyasaye chokore odiochieng’ mokuongo mar juma mondo gilem, gipuonjre, giwer, gi bed e sap Ruoth, kendo gichiwu. Ok wasomo gimachielo. Endiko mamoko mopogore ma wasesomo e sechegi, nyisowa mana wach achiel. Koro wang’eyo gima jo Kristo notimo e ndalo machon ka gilamo Nyasaye. Koro owinjore watim kamano?

PENJO

1. Be kanisni mang’eny lemo machalre?
2. Ere kaka wanyalo ng’eyo ni walamo Nyasaye kaka odwaro ni mondo watim?
3. Ang’o motimore bang’ ka oseger kanisa odiochieng’ mar pentekosti?
4. Ndik Tich Joote 2:42?
5. Jopuonjre nodhi nyime ka gitimo ang’o?
6. Be kit lemo duto ondik ka?
7. Ang’o moomiyo Paulo nobedo Troas endalo matin?
8. Ang’o ma Tich Joote 20:7 wacho?
9. Odiochieng’ mane mar juma mane Jo Kristo oromo?
10. Ndik gik moko mane gitimo?
11. Jo Korintho negin ng’a?

12. Ang'o mane Paulo noyudo kuom Nyasaye?
13. Ang'o momiyoyo negi kao Makati kendo kikombe?
14. Ma nyiso ang'o?
15. Ere kaka ng'ato nyalo kawe ka gir nono?
16. Ler "we ng'ato ononre owuon,kendo weye ochiem."?
17. Be ng'ato nyalo chiemo kendo metho kien ka otho?
18. Be en kare ka in Ja Kristo moyie kendo ok gibedo e sap Ruoth?
19. Be jo Nyasaye owinjore obed e timbe manono? ka ok kamano ang'o momiyoyo?
20. Ang'o momiyoyo Paulo ne okwero Jo Korintho eyo magi kao go sap Ruoth?
21. Som 1 Jo-Korintho 16:1-2?
22. Odiochieng' mane ma jo Kristo mane gi lay by store?
23. Ji adi mane chiwo?
24. Ang'o mane gi chiwo?
25. Ndik kwan pesa mane gi chiwo?
26. Ndik 2 Jo Korintho 9:6-7?
27. En kit chiwo mane ma Nyasaye dwaro?
28. Ndik gigo abich mag lemo?

PUONJ MAR AUCHIEL ODIOCHIENG MAR LEMO

Ok e Singruok Manyien kende ma wan gi ber mar lemo mondiki, to onyiswa bende odiochieng' ma Ruoth dwaro mondo jogene ochokre mondo olem. Odiochieng' ni en mane?

Nitiere jok mapuonjo ni chieng' sabato pod nie pach dhano kaka odiochieng' mar lemo. Be ma nyalo bedo adiera? Ok ni chik nokwedi, kendo kaluore gi 2 Jokorintho 3; Jokolosai 2:14; Johibrania 9:16,17 gi Johibrania 10:9. Pod ji lemo wach ka gi wacho ni paulo noromo gi Joyunani odiochieng' mar sabato. Ma nyalo bedo adiera, to onge kuma iwacho kata kuma ondiki ni giromo mondo gi lem. kaka owinjore, ne oromo kodgi mondo giyud thuolo mar puonjruok dwach Nyasaye.

Ka sabato ok odiochieng' lemo, to en odiochieng' mane? Ka wadokie Singruok Manyien wan gi ndiko mang'eny manyalo duko penjo ni? Mokuongo, wabiro kawo ranyisi kuom grube ma owachi e Singruok Manyien ma osbedo kanyakla mondo gi lem, kendo wabiro neno odiochieng' manegi yiero mondo gi lem. Eyo machiek, kane Paulo nie wuoth kendo ka okalo Troas, ndiko wacho ni nobedo kanyo kuom ndalo matin ni mondo oyud thuolo mar romo gi JoKristo mondo gilem. Koro we wandik ndiko ni "Chieng' mokuongo bang' sabato, ngeso godhiambo, ne wachokore mondo wacham Sap Ruoth. To kaka Paulo ne ikore ni kinyne oa, nopunjo nyaka dier odiewuor." (Tich Joote 20:7). Akwai mondo isom, Tich Joote 20:6, mawacho ni nobedo kuom ndalo abiriyo e Troas. Manyiso ni ne en kanyo nyaka chieng' sabato, to ndiko ok owacho ni ne okoromo gi JoKristo odiochieng' ni, to mana odiochieng' mokuongo mar Juma, kata odiochieng' mokuongo mar sabata. To ere ber mare? Ber mar ma ne ok lemo odiochieng' mar sabato, to ne obedo kanyo mondo olem odiochieng' ma Ruotho senyisowa ni mondo walem kendo mano ne en odiochieng' mokuongo mar Juma. To odiochieng' mokuongo mar Juma en ang'o? Kare e bwo chik, chieng' sabato ne en odiochieng' mar abiriyo mar Juma. Manyiso ni ka odiochieng' mar sabato ne odiochieng' mar abiriyo mar Juma, to nitie mana ndalo abiriyo mar Juma ka Juma, to bang' sabato ma en odiochieng' mar abiriyo mar Juma biro bedo odiochieng' mokuongo mar Juma, mar ariyo, kendo gi mamoko. Kata kamano chon ne ilungo ni Jumapil kendo Jumapil ne odiochieng' mokuongo mar Juma. Ang'o momiyo en odiochieng' mokuongo mar Juma?

Kare, e ndalo chik Musa, odiochieng' mar lemo ne en sabato kata odiochieng' mogik mar Juma. Endalo chike Kristo odiochieng' mar lemo ne Ju-

mapil kata odiochieng' mokuongo mar Juma, manyiso ni, Ruoth pok nobedo giko to mokuongo, "To mokuongo dwaruru mondo loch Nyasaye obedie, kendo utim gik ma Nyasaye dwaro, eka gigo duto no mednu." (Mathayo 6:33).

To ka wadhi nyime we wafweny mar ariyo kane Joote Paulo ochiko owete man Koritho odiochieng' magi chiwe chiwo. Wasom, (1 Jokorintho 16:1-2), "To kuom wach solro mutimo ni jo Nyasaye, un bende timuru kaka nanyiso kanyakla mag jo Kristo manie piny Galatia mondo otim. Chieng' Jumapil ka Jumapil, ng'ato ka ng'ato kuomu mondo opog moko kuom gik ma Nyasaye osekonyego, oket tenge mondo solro kik tim ka abiro." To ang'o momiyo odiochieng'ni noyiernegi kaka odiochieng' mar chiwo chiwo? Nikech ma ne odiochieng' mar lemo to ne ji biro bedo kanyakla kuom mano. Koro, adiera ka odiochieng' mar lemo en sabato, Paulo de ok onyisogi ni gibed kanyakla kendo a odiochieng' maluwe mondo gi chiw. E yo machielo, joma penjo ni chieng' sabato en odiochieng' mar lemo, be gilemo, kendo odiochieng' mar Jumapil mondo gi mi luor chike Nyasaye kaluore gi chiwo? Ka ok kamano to ang'o momiyo?

Bange Johana nowuyo kuom odiochieng' mokuongo mar Juma kaka odiochieng' mar Ruoth. Ne owacho, (Fweny 1:10), "To chieng' Ruoth, Roho ne omaka, mi awinjo duol maduong' maywak ka tung', kawuyo gi Yoka ng'eya." En adier ni odiochieng' ka odiochienge ne en mar Ruoth to Johana nowuoyo kuom odiochieng'ni kaka eyo maber. Odiochieng' Ruoth biro nyiso odiochieng' mar lemo kata odiochieng' mokuongo mar Juma.

Kata kamano, ang'o momiyo waluonge ni odiochieng' mar Ruoth? To ang'o momiyo odiochieng' mokuongo mar Juma en gima ber? Ka opogore gi mosewachi, en gima ochuno ni nyaka walok chike kendo Ruoth biro biro mokuongo, nitiere yore mang'eny mapuoyo wachni:

1. Kristo nochier e odiochieng' mokuongo mar Juma.

Kane Ruoth ochier gokinyi, ndiko wacho, (Mathayo 28:1), "Kar gogwen chieng' jumapil, kane chieng' sabato oserumo, Maria nyar Magdala gi Maria machielo nobiro mondo olim liel." Bang'e odiochieng'no, wasom, (Johana 20:19), "Chieng' Jumapilno, kane piny oseyuso, Jopuonjre ne nie ot, kendo ne gichiego dhouidi nikech negiluoro jo-Yahudi. Eka Yesu nobiro, mochung' e diergi, kendo omosogi ni, 'okueuru'."

2. Yesu nopore e mbele jopuonjrene kendo odiochieng' mokuongo mar juma.

Ok en kende Yesu nochier e bur odiochieng' mokuongo mar Juma, to ne opore ir jopuonjrene ei odiochieng'no, to mano nyiso ni ne opore kendo ne en odiochieng' mokuongo mar Juma, kendo ndalo aboro bang'e ne opore, odiochieng' mane obiro biro marariyo? Odiochieng' mokuongo mar Juma, adiera, ang'o momiyi ndiko paronwa seche te? Nikech nedhi bedo odiochieng' makare e bwo chik Kristo. Ne dhibedo odiochieng' lemo.

3. Kanisa nigi chakruokne odiochieng' mokuongo mar Juma.

Odiochieng' mar Pentecosti nobiro bang' ndalo pirabich bang pasaka kendo odiochieng' mane Ruoth ochier koae e bur. Koro ka Ruoth nochier odiochieng' mokuongo mar Juma kendo chieng' Pentecosti nobiro bang' ndalo pirabich bang'e, to odiochieng' mane ma Pentecosti nobiro? Odiochieng' mokuongo mar Juma? To ere ber mar odiochieng' Pentecosti? Berne en ni nobiro odiochieng' mokuongo mar Juma kendo en odiochieng'ni ma kanisa Ruoth noyer. Ok en kamano kende, to gik mang'eny makare notimore odiochieng'ni dichiel, to gigi duto, temo nyisowa odiochieng'ni notmgi. Eyo machielo, Roho maler nobiro odiochieng ni, Injili mokuongo noyal odiochieng' ni, jomanowar mokuongo nomedgi e kanisane odiochieng'ni. Koro odiochieng' mane gigi notimore ok nyal kwedi. Adiera sani wang'eyo ni Ruoth oseyiero odiochieng'ni mokuongo mar Juma kaka odiochieng' mar joge bedo kanyakla mondo gilem. Kuom ranyisi jo Kristo machon ne romo odiochieng'ni, kendo ne ichikogi mondo girom e odiochieng'ni mondo gichiw, ma ok owinjore okel paro moro amora. Par ni Ruoth owinjore obed mokuongo e lemo kendo e gimoro amora. Emomiyo odiochieng' moro amoro mokuongo mar Juma jo Kristo chokore mondo gilem, kendo gipar ng'ano mano otho ne gin kendo ng'ama nochier ne gin odiochieng' mokuongo mar Juma.

PENJO

1. Be odiochieng' mar lemo en gima nigi nengo?
2. Be Ruoth oseketo tenge odiochieng' ma joge lemo?
3. Be odiochieng sabato pod nie pachwa?
4. Ang'o ma 2 Jokoeintho 3; Jokolosai 2:14; Johibrania 9:16,17; Johibrania 10:9; Kendo gi Luka 24:44 puonjo?
5. Ang'o momiyi Paulo nochokore odiochieng' mar sabato gi jews?
6. Odiochieng' mane ma jo Kristo chokore e Tich Joote 20:7?
7. Ka sabato ne en odiochieng lemo ang'o momiyi jopuonjre noromo odiochiengni to ok odiochieng' mokuongo mar Juma?

8. Odiochieng' mokuongo mar Juma en ang'o?
9. Ang'o momiy o odiochieng' mokuongo mar Juma noyier kaka odiochieng lemo?
10. Chiwo en odiochieng' mane, Jokorintho ma Kristo nonengo orom mondo gichiw gi chunyi?
11. Ler tiend "Odiochieng Ruoth."
12. Ang'o momiy o odiochieng' mokuongo mar Juma en gimaber?
13. Odiochieng' mane ma Ruoth nochier e bur?
14. Odiochieng' mane ma Pentecosti nobiro?
15. Ndik gigo manotimore odiochieng pentekosti?

PUONJ MAR ABIRYO CHENRO MAR LEMO

E dinde tinende nitie kit lemo mang'eny. Jokatholik ni gi yorgi owuon mag lemo kata jogo mobalo ni gi yorgi mag lemo magiluwo. Manyiso ni,inyalo tieko jumbe ka idhi kuonde man gi kit lemo mopogore opogore. Ang'o momiyo? Be kama e kaka Ruoth nowacho ni mondo obedi?

Muma puonjo ni nitie mana kanisa achiel mar Ruoth (Jo-Efeso 4:4; Mathayo 16:18). Chenro mar kanisa nie Singruok Manyien. Mondo ma obed adiera, nikech en kanisa Ruoth mochik ni mondo waleme, tiende ni chenro biro bedo machal.

Mondo ifweny kaka Ruoth biro dwaro joge mondo olem tinende to nyaka wadok somo Singruok Manyien. Onge yoo machielo ma wanyalo ng'eyogo. Ka wasome wabiro fwenyo gima Ruoth dwaro ni mondo watim e lemo. Onyiso wechegi:

1. Owinjore walam Nyasaye kende.

Ka itemi gi jachien, Kristo nowacho, (Mathayo 4:10) "To Yesu nodwoke ni, "Dhi kucha,satan!Muma wacho ni,ng'ato nyaka lam mana Ruoth Nyasache, kendo en kende ema nyaka otine."

2. Odiochieng' mokuongo mar juma en mar lemo.

Jopuonjre nochik ni mondo girom odiochieng' mokuongo mar juma mondo gitim solro, (1 Jo-Korintho 16:2) "Chieng' jumapil ka jumapil, ng'ato ka ng'ato kuomu mondo opog moko kuom gik ma Nyasaye osekonyego, oket tenge mondo solro kik tik ka abiro".

3. Jo Kristo owinjore olam Ruoth.

Wangi ranyisi kuom ma, (Tich Joote 2:42): "Jogo noketo chunyi kuom puonj Joote, kendo kuom timo gik moko duto kaachiel, kendo kuom chamo Sap Ruoth, kendo kuom lemo" (Tich Joote 20:7). "Chieng' mokuongo bang' sabato, tiende ni chieng' ngeso godhiambo ne wachokore mondo wacham sap Ruoth. To kaka Paulo ne ikore ni kinyne oa,nopuonjo nyaka dier odiwuor."

4. Onyiswa kaka owinjore walem.

Kristo nowacho, (Johana 4:23,24): "To ndalo biro to ose mana cho-po, ma jolemo mar adiera biro lamo. Wuoro eyo ma Roho dwaro, kendo gi

adiera, nikech joma kamago ema Ruoth Nyasaye dwaro mondo obed joma lame. Nyasaye en Roho, kendo joma lame nyaka lame mana e yo ma Roho dwaro kendo gi adiera.”.

5. Gigo abich mag lemo ondiki.

Magi gin puonj Muma (2 Timotheo 2:15), lemo (Tich Joote 2:42), Wer (Jo-Efeso 5:19), Sap Ruoth (Mathayo 26:26-28), gi chiwo (2 Jo-Korintho 9:6-7). Magi e tich lemo ma wasomo e Singruok Manyien. Koro owinjore wapuonjregi.

6. Onyiswa ni nyaka wabed jo adiera ka wabedo kanyakla e od lemo.

Ja ndiko mar Hibrania nowacho, (Jo-Hibrania 10:25) “Kik wawe mak wachokore kaachiel, kaka jomoko oseweyo timo, to nyaka wajiweuru ng’ato gi ng’ato, to moloyo onego utim kamano kuneno ka chieng’ Ruoth sudo machiegni.”

7. Yor lemo yot kendo ochikore tir.

Ok tek mondo ng’ato otime. To jite orwak mondo otime.

8. Chenro mar lemo wuoyo mana kuom wach Ruoth.

Wawuoyo kaluore gi dwaro mar Nyasaye. (1 Petro 4:11). Onge gima inyalo tim ka onge Ruoth. Kanisa mar Kristo en adiera nikech oluwo chenro mar Singruok Manyien. Koro waonge gi gik moko ma dinde moko timo. Eyo machiek, ok watim gigi:

1. Waonge gi wende mitiyo kod tunge. Singruok Manyien wacho maler ni owinjore wawer, ka wapako Nyasaye. Paulo nowacho, (Jo-Efeso 5:19) “Waweruru wende zaburi, gi wende lemo ka un kaachiel, kendo kuwer kamano, to denduru Ruoth e chunyu.” Wabiro wacho mang’eny e puonj mar wer.
2. Waonge gi puonj machalre. To Paulo nondiko ne Jo-Korintho. (1 Jo-Korintho 11:28) “Kuom mano, ng’ato nyaka nonre mondi, eka ocham Makati no kendo omethi e kikombeno.”
3. Ok wapuonjre achiel kuom apar, kendo Paulo nondiko ni Jo Kristo kaka owinjore gichiw gima Nyasaye okonyego (1 Jo-Korintho 16:2).
4. Ok wachok kopogore gi odiochieng’ mar Ruoth. Grube mang’eny nigi chokro achiel kata mang’eny seche duto magi rome. Kata obedo ni en odiochieng’ mokuongo mar juma kata ooyo. To jo Kristo ochik ni mondo gichiw odiochieng’ mokuongo mar juma (1 Jo-Korintho 16:2).

5. Waonge gi jokwaya kata Jower matene mondo ower seche lemo. Ndiko puonjo ni ng'ato ka ng'ato ma Ja Kristo nyaka wer, koro jokanisa duto ema wer. Paulo nowacho, (1 Jo-Korintho 14:14-15) "Nimar ka alemo ka adhum, to chunya kende ema lemo, to parona ok tim gimoro. Koro ere gima onego atim? Abiro lemo gi chunya, to kendo abiro lemo gi parona bende. Abiro wero wende pak gi chunya, to bende abiro werogi gi parona bende."

6. Waonge gi odiochieng moyier mag lemo kaka pasaka, oreso gi mamoko. Paulo nokwero owete mani Galili (Jo-Galatia 4:10-11) "Ka urito ndalo gi du-eye gi higni kamano, to umiya luoro ni mita dipo kane atiyonu kayiem nono!"

7. Ok watim mana Sap Ruoth mana dichiel e due, e dueche adek, kata eiga ka iga. Wan gi Sap Ruoth jumapil ka jumapil kata odiochieng mokuongo mar juma. Ne wasomo chieng mane Jo-Kristo machon notimo Sap Ruoth. (Tich Jootw 20:7). Odiochieng' mane mokuongo mar juma? Ng'ama omi thuo-lo mar wacho odiochieng' mane? Nitiere odiochieng' mokuongo mar. juma ka juma to mano e odiochieng ma owinjore wachokre mondo wabed e Sap Ruoth kaka owinjore watim kendo wapuonjre gi mamoko.

8. Ok watim kit lemo moyier, misango, kendo kit lemo machon mar Ruoth. Petro nowacho, (Jo Kolosai 2:8): "To tang'uru mondo kik uwe ng'ato mak parou gi riekod kod wound manono, mawuok kuom puonj dhano kod timbe machon mag piny, to ok kuom Kristo."

9. Ok walu kit puonj gi chike mag dhano. Joote nondiko, (Jo Kolosai 2:20-22) "Ne utho gi Kristo, mi ogonyu kuom timbe machon mag piny. To koro ere gima omiyo uwotho ka jopiny? Ang'o momiyo umako chike mawacho ni, "Kik imak gini", "kik imul gini?" To gigi duto gin mana gik makethore kose-tigo, kendo wechego duto gin mana chik kod puonj mag dhano."

10. Ok walu chike mag Singruok machon e lembwa. Ji mang'eny luwo chik machalo sabato, achiel kuom apar, wende mag tunge gi mamoko. To mano luwo ndiko marach. Chike ok otweyowa. (2 Jo-Korintho 3; Jo-Hibrania 10:9; Johana 1:17). Koro owinjore walu Singrouok Manyien ka ok wamedo, wag-olo, kata ok wawilo. (Fweny 22:18-19; Jo-Galatia 1:7-9) Ne obiro e Ringruok ka dhano. (2 Timotheo 3:16-17). Gigo duto mawuoyo kuom ngima kendo nyiseche ginie Muma. (2 Petro 1:3). Ka ji duto nyalo bedo e kit lemo ni, kaka gigo duto magiwacho kendo timo kaka dini wacho to be wanyalo bedo gi winjruok. Adiera Ruoth ok ochika ni mondo alem eyo mopogore gi ng'ama Chielo. To adwaro ni mondo walem machalre ka waluo chenro mar adiera ma omiyowa.

PENJO

1. Ang'o momiyo nitiere yore mang'eny mag lemo?
2. Kanisni ai ma wasomo e Muma?
3. Kanisa en mar ng'a?
4. Ere kuma wayudo chenro mar kanisa?
5. Chenro mar lemo en ang'o?
6. Ng'ma owinjore olam?
7. Chiwu odiochieng mar lemo?
8. Wach ng'ama owinjore olam Nyasaye?
9. Ere kaka owinjore walem?
10. Chiwu gigo abich mag lemo?
11. Ang'o momiyo ok wati gi tunge ka walemo?
12. Ler tie closed communion?
13. Nyadidi mowinjore wachiwu?
14. Ang'o marach gi jokwaya,jower matene elemo?
15. Ang'o momiyo waonge gi odiochieng moyier kaka Krismas, pasaka?
16. Nyadidi ma Jo-Kristo kao mesa Ruoth?
17. Chike dhanob kod puonj gin ang'o?
18. Be Jo Ruoth luwo Singruok Machon kqaka chik?
19. Ere kaka Singruok Manyien owinjore itigo?
20. Owinjore wabed gi winjruok e dende? Ere kaka?

PUONJ MAR ABORO PUONJ MUMA

Achiel kuom tije abich mondiki e Singruok manyien en puonj Muma. Wan kode ok kende kaka ochiki to ranyisi kuma ne joKristo machon noromo mondo gi puonjre kaluore gi lembgi ne Ruoth.

Puonj muma nyalo bedo saa asaya gi ng'ato achiel kata ji mang'eny, to kaka pachwa waparo ni owinjore otime mana odiochieng' mokuongo mar juma kaka chenro mar lemo. Kawa timo kamano, Ruoth wuoyo kodwa koluwo wachne.

Lemoni inyalo rwak e somo, kendo puonjo ndiko kigin katawinjo ka ng'ato yalo wach Nyasaye. E (Tich Joote 20:7), "chieng' mokuongo bang' sabbato, tiende ni chieng'ngeso godhiambo, ne wachokore mondo wacham Sap Ruoth. To kaka Paulo ne ikore ni kinyne oa, nopunjo nyaka dier odiewuor." Wang'i Paulo kayalo ne owete mani Troas odiochieng' mokuongo mar juma mondo olam Nyasaye. E (Tich Joote 17:10-12), "Gikanyono mane piny oyusoe, owete nonyiso Paulo gi sila mondo odhi Beria, kendo kane gichopo kuno ne gidhi e od lemo mar jo-Yahudi. Jo-Yahudi mane odak kuno ne nigi chuny mathuolo moloyo mago mane odak Thesalonika. Ne gichiko itgi mi giwinjo wach gi chuny moyangore chuth, kendo negisomo Muma pile mondo gine ane ka weche Paulo gin adier. Kuom mano ji mathoth kuomgi noyie kuom Kristo, kaachiel gi jomoko buora ma ok jo-Yahudi. Ne gin chow gi mon moko mong'ere." Wasom kuom Kristo nopunjo, "Uketo chunyu kuom somo muma, ka uparo ni muma nyalo miyo uyud ngima manyaka chieng'. Adier, muma ema wuoyo kuoma." (Johana 5:39).

Paulo nonyiso jatich Timotheo. (2 Timotheo 2:15) "Tem matek mondo inyis ni in ng'at ma Nyasaye oyiego, kendo mapuonjo wach mar adiera e yo makare, kaka jatich ma tichne ok kuod wiye." Kristo nowacho, (Mathayo 5:6) "Joma mwol gin jo hawi, nikech piny nobed margi." Kendo nowacho (Mathayo 4:4), "To Yesu nodwoke niya, 'Muma wacho ni, 'Dhano ok nyal bedo mangima nikech chiemo, to obedo mangima gi weche duto mowuok e dho Nyasaye."

En gima nigi nengo ka ok wasomo kende to kawasomo gima ediera. Chalre be ka oyal kata puonj ma wawinjo. Jaote Paulo nowacho, (Jo-rumi 10:17), "Kuum mano yie a kuom winjo. To gima iwinjo en wach maber mawuoyo kuom Kristo." Manyiso ni ka wawinjo gima rach wabiro yie kod gima rach, kendo ka ok watimo nonro.

To ka wawinjo adiera to wabiro yie gi adiera. Nyasaye osewuoyo ti-

nende kendo osewuyo kodwa koluwo wuode Yesu Kristo. (Jo-hibrania 1:1-2), E got mane Yesu opor ka odhi e polo. Nyasaye owuon nowacho, kuom Yesu, (Mathayo 17:5), “To kane pod owuyo, bor polo marieny nobiro moumogi gi tipone, kendo ne giwinjo duol moro kawacho gie bor polo niya, “Ma e Wuoda mahero. Chunya mor kode, Winjeuru.” Kristo, Kata kamano, owuoyo kuom wach Nyasaye, (Johana 14:23,24) “Yesu to noduoke niya, ‘Ng’at mohera norit wachna. Wuora bende nohere, mi wanabi ire, kendo wadag kode. Ng’at ma ok ohera, to ok rit wachna. To wach ma uwinjo ok mara, to en mana mar Wuora mane oora.” Kae to ndiko ni ne ondike. (Johana 20:30-31), “Yesu notimo honni moko mang’eny ka jopuonjrene neno, to honnigo ok ondik e kitabuni. To mago mantiegi osendiki mondo uyie ni Yesu e Masia, wuod Nyasaye, kendo ka uyie, to mondo ubed gi ngima kuom nyinge.” Nyadimang’eny, ndiko duto ochiwe kod Nyasaye kendo omiyo dhano mondo oti tijno maber, ka en chik maber mar kwe, (2 Timothy 3:16,17; James 1:25).

Ka waneno kamano en adiera, koro nitire yore mang’eny manyiso kaka owinjore wachokre e odiochieng Ruoth mondo wapuonjre wach Nyasaye.

1. Owinjore watim nikech en wach Nyasaye. (Jo-hibrania 13:7), “Paruru jotendu mane owachonu wach Nyasaye. Paruru kaka ngimagi ne chalo, kod tich mane gitiyo, mondo un bende ubed gi yie machalo gi yie mane gin-go.” 1 Petro 1:23; Jo-Efeso 6:17. Ere kaka berne en ni Nyasaye ok oweyowa e mudho to onyisowa dwache kuomwa.

2. Owinjore wadwar ng’eyo Wach Nyasaye, nyadimang’eny. (Tich Joote 13:7), koro ochunwa mondo wasom kendo wapuonjre. Ruoth osemyowa rieko kendo wanyalo somo kendo puonjore mondo wang’e dwache kiwan.

3. Owinjore wasom adiera mondo kik wuondwa. (Jo-Efeso 4:14; 5:6; Jacobo 1:22). Osepuonj nyadimang’eny kaka nying Kristo en. Adi ma wang’eyo ni en adiera kata miriambo? Ka wang’iyo mano ma wawinjo gi mar Nyasaye. Johana nowacho ni owinjore watem Roho kata joyalo mondo wanee ka en mar Nyasaye kata oyoo. (1 Johana 4:1), “Osiepena, kiki uyie ni ji duto mawacho ni nigi Roho, nigi Roho adier, to tem giuru mondo une ane ka Roho ma gin-go oa kuom Nyasaye, nikech johul wach mang’eny mag miriambo osebiro e piny.” Onge tiende mondo ng’ato owuondi ka odhi nyime luwo Wach Nyasaye.

4. Owinjere wadwar somo mondo wapuonjre dwach Nyasaye mondo wapuonj jomoko. Paulo nowacho, (1 Timotheo 4:16) “Tim kinda e wechego, kiritori iwuon, kendo kitimo gik mipuonjo. Kitimo kamano to iniresri iwuon, kendo nires joma winjo weche mipuonjo bende.” Kaluore jo-Kristo machon, ndiko nowacho, (Tich Joote 8:4), “Joma oyie mane osekego nodhi kuonde

duto kalandu Wach Maber.” Ka wadhi nyime gi puonjwa, ne agombo ni mondo wadog somo (2 Timotheo 2:15), “Tem matek mondo inyis ni in ng’at ma Nyasaye oyiego, kendo mapuonjo wach mar adier e yo makare, kaka jatic matichne ok kuod wiye.” Kama Paulo nowacho ni owinjre wapuonjre makare mondo wapog piny mar adier. Koro e puonj owinjore watim mana kamano. Ma en, wabiro ng’eyo ni Muma opog e Singruok Machon gi Singruok Manyien. Wabiro puonjore be Singruok Machon oting’o Patriarchal gi Mosaical chike (CHIKE MAG MUSA), to gi duto ok owinjore otwewa, kendo gi Singruok Manyien mangi chike Kristo. Kaka inyalo kete e yo machielo, Singruok Machon wuoyo mana kuom jogo mane nitie kapok Kristo otho. Ma e gimomiyo machielo en chon to moro nyien. To tinende wan Kanye? - Kuom adiera, nikech wadak e msalaba, koro wadak e chik Kristo kaka ondik e singruok manyien, (Johibrani 9:16,17; Jo Hibrana 10:9) ma e kama penjo biro ka wa yie kuom singruok machon obed wach Nyasaye. Duoko biro bedo mana kare. Kata kamano, kaka chik ok onengo otwewa kata ng’ama Chielo. To ang’o momiyu wasomo singruok machon? Kuom ranyisi mang’eny!

1. Puonjruok kuom chwech gi chakruokgi gi gik moko.
2. Kawa puonjore mbaka dhano machon gi kaka Nyasaye notiyo kodgi.
3. Nikech Paulo nowacho ni nondiki kuom ranyisiwa (1 Jo-korintho 10:6). Kuom mano, oting’o ranyisi mang’eny.
4. Nyadimang’eny kapo ni nitiere puonj eie magin adiera tinende kaka negin kano chiwogi, to onge tiende chike obed.
5. Owinjore wanee ni wanie chik maber kendo wan gi geno makare (Johana 1:17). “Nikech kata obedo ni Musa ema nokelonwa chik, to Yesu Kristo ema nokelonwa ng’wono gi adier.” Koro mondo wakonyre puonjore Wach Nyasaye maber, kendo wapog wach maber, to magi e chike mag puonjo Muma.
1. Som ndiko seche duto.
2. Som tie ndiko.
3. Jawuyo en ng’a?
4. Owuoyo kuom ng’a?
5. Ne owache tich adi?
6. En dhok mawaparo kata mawawinjo?
7. En chik?
8. Be owuoyo kuom warruogwa?

Kendo, wehegi nyalo konyi ka ipuonjori Muma: Loko mopogore eMuma, kata mumbe malero wach matut gi mamoko. To kuom mago duto, som kendo ipuonjri Muma owuon ka ilemo. Ji mang’eny ong’eyo tiend Muma to mana tin mar puonjne. Ka in gi an otimo gima Nyasaye okwayowa mondo

watim kendo wachokore odiochieng' mokuongo mar Juma mondo wapuonjre, to wabiro bedo gi riekö mar Muma mabiro konyowa ie gerruok gi dongruok kaka ja Kristo. Ka u duto unyalo timo kamano to kanisa nyalo bedo motegno. Wanyalo tiego jodinde ma osiepwa ni en wach Nyasaye mawaro kendo oketowa e winjruk kanyakla.

PENJO

1. Ng'ama nyalo rowere e puonj Muma?
2. Ere kaka wanyalo winjo puonj Nyasaye?
3. Ang'o momiyo jo-bereans negin thuolo molojo jo-Thesalonika?
4. Kristo nowacho ni e Johana 5:39?
5. Ndik Timotheo 2:15?
6. Ng'ama nowachi ni Kristo biro gwedhe kendo pong'e?
7. Be dhano nyalo dak gi Makati kende?
8. Ere kaka yie biro?
9. Ang'o mabiro timore ka wawinjo gima rach?
10. Nyasaye wuoyo e yo mane kuom dhano tinende?
11. Ang'o momiyo puonj Yesu ondik piny?
12. Som 2 Timotheo 3:16,17 gi Jacobo 1:25?
13. Ndik gik momiyo wachokore mondo wapuonjre?
14. Ang'o manyiso pogo wach makare?
15. Ndik chike adek mondik e Muma?
16. Wadak e chik ng'a?
17. Be singruok macho ni gi wach Nyasaye?
18. Ang'o momiyo wapuonjore singruok machon?
19. Ndik chike mag puonj Muma?
20. Gin gik mage mamoko mag puonj Muma?
21. Ere kaka riekö mar Muma konyowa?

PUONJ MAR OCHIKO LEMO

Tich machielo mar singruok manyien en lemo. Kane JoKristo machon ochokore mondo olem ma ne achiel kuom gigo mane gitimo, Adier, bang'e kane kanisa oseger, ndiko wacho, (Tich Jooto 2:42), "Jogo moketo chunyi kuom puonj jooto, kendo kuom timo gik moko duto kaachiel, kendo kuom chamo Sap Ruoth, kendo kuom lemo." Ng'e "kendo e lemo" manyiso ni ochunore mi nokete e chenro mar lemo.

Tiend wach lemo nyiso ni romo, loso winjruok, kwayo gi mwolo, kata wuoyo kod Nyasaye. Ok en kende ni ibed achiel kuom kit lembwa, to owinjore ibed achiel kodwa seche duto. Paulo ne ondiko, (Joefeso 6:18), "Keturu chunyu pile kuom lemo, kukwayo Nyasaye mondo okonyu, kulemo kuom Roho kinde duto. Ritreuru kuom wachni odiechieng' gotieno, kendo timuru kinda kukwayo ni jo-Nyasaye duto." Kendo nowacho, (1 Thesalonika 5:17), "Lemuru ma ok uwe." En mana mayot ni ng'ato owinjore obed gi chuny mar lemo.

Ka wang'io puonj mabeyo, to we wandikgi.

1. Lemo en gima ber ei aluora mar jo Kristo kata nyathi Nyasaye.

Ma ok onyiso ni joma ok jo Kristo ok nyal lemo, ok owinjore olem, to ndiko wacho maler ni lemo en thuolo maber kata gweth mar joKristo. wasom, (Johana 9:31), "Wang'eyo ni Nyasaye ok winj wach joicho, to ng'at moluore, kendo matimo gik ma odwaro, ema owinjo." Koro ng'i chike mowachi mondo Nyasaye owinj lemb ng'ato. Nyaka obed ng'ama lamo Nyasaye kendo ng'ama timo dwach Nyasaye. Ma en ng'a? Ja Kristo, Adiera, kuom mano? Ang'o ma jaricho nyalo lamo? Ok onyal lemo ni mondo Nyasaye owene richone nikech Kristo nowacho ni ng'ato nyaka oyie kendo otise mondo oware. (Mariko 16:16), "Ng'ama oyie, kendo obatisi, nokwo, to ng'ama ok oyie bura nolo." Ok onyal lemo ne yie nikech ndiko owacho kamano. (Johana 20:30-31), "Yesu notimo honni moko mang'eny ka jopuonjrene neno, to honnigi ok ondik e kitabuni. To mago mantiegi osendiki mondo uyie ni Yesu e Mesia, Wuod Nyasaye, kendo ka uyie, to mondo ubed gi ngima kuom nyinge." To bende ok onyal lemo ne gimoro kaka jaricho. Ka wadok somo singruok manyien kendo somo ndiko mang'eny mondiki mawuyo kuom lemo to waneno giduto giwuoyo ne jo Kristo. Ja Kristo en nyathi Nyasaye kaka jaluor. (Jo-Galatia 3:26,27), "Nimar kuom yie uduto un nyithind Nyasaye kuom Yesu Kristo. Un uduto osebatisu kuom Kristo, mi urwako Kristo owuon ka nanga."

(Jorumi 8:15). Ka ng'ato ni gi thuolo kuom Ruoth kokalo kuom lemo, koriwore gi joricho to en ber mane ma jaKristo nyalo bedo go ewi jaricho? Koro inyalo neno kaka ja Kristo nigi thuolo maber mar lemo kendo en achiel kuom gweth ka ibedo ja Kristo. (Jo-Efeso 1:3). Nitiere lendo tinende mawuyo kuom jaricho kalemo mondo owene richone kendo obed ja Kristo. Kata kamano, m a ok opuodh kod wach Nyasaye to en puonj mar dhano.

2. Lembwa owinjore ochopne Nyasaye koluwo Yesu Kristo.

Nyasaye en Wuoro kendo en jachiwo mag gweth duto. En kare ka en ma waluonge ni mondo okonywa ka bende wagoyone erokmano kuom gweth mooronwa. Kata kamano, ok wanyal dhi ir Nyasaye kawachome tir ka richo ni kuomwa. Eyo machielo, mano ok onyiso ni nyaka wang'i dhano, kaluore gi kit ngimane, mondo oriwa gi Nyasaye. To moloyo Yesu e jalos kindwa gi Nyasaye, ng'ama riwowa, ma kuome owinjore wayud mor. Winj wach Nyasaye, (1 Johana 5:1,2), "Ng'ato ka ng; ato moyie ni Yesu en Mesia, en nyathi Nyasaye, kendo ng'at mohero wuon nyathi. to ohero Nyathi bende, kuom mano, kawahero Nyasaye kendo wamako chikene, to eka wang'eyo ni wahero nyithind Nyasaye." kendo (1 Timotheo 2:5), "Nyasaye en achiel, to e kinde kod ji bende nitie jagach achiel, ma en Yesu Kristo, ma en dhano kaka ji." Koro owinjore walem e nyinge, kata e chik, Yesu Kristo, (Mathayo 28:18), "Yesu nosudo irgi, mowachonigi niya, 'osemiya teko duto e polo kendo e piny."

3. Owinjore walem e Roho kendo ei adiera.

Wasefwenyo e puonjwa mokalo ni Nyasaye nowacho ni nyaka walam e Roho kendo ei adiera. (Johana 4:24), "Nyasaya en Roho, kendo joma lame nyaka lame mana e yo ma Roho dwaro-kendo gi adiera." Nikech lemo en achiel kuom yo mar tudruuok gi Nyasaye, kendo eseche duto e ngima ja Kristo, to lembwa nyaka bedi e Roho. Kendo ei adiera. Paulo ne ondiko ne jokorintho (1 Jokorintho 14:14,15). "Nimar ka alemo ka adhum, to chuya kende ema lemo, to parona ok tim gimoro. Koro ere gima onego atim? Abiro lemo gi chunya, to kendo abiro lemo gi parona bende. Abiro wero wende pak gi chunya, to bende abiro werogi gi parona bende." Manyiso lembwa nyaka bed mawinjore, ni pachwa nyaka bed kuom gigo mawawacho, kendo owinjore wabed mohere, kendo bedo gi adiera kuome. Nyadimang'eny, lembwa nyaka bed e winjruok gi ndiko. Ma en, ok owinjore wapenj Nyasaye ni mondo watim gik ma ok dhi gi dwache. Kristo nowacho odiochieng' moro, kane achiel kuom Jopuonjrene nokwayo kwayo mofuwo, (Mathayo 20:22), "To Yesu nodwoko gi niya, 'Ok ung'eyo gima ukwayo! Uparo ni unyalo madho

kikombe mar masira ma abiro madho?’ Ne gidwoke ni, Ee wanyalo.” Kendo nowacho, (Mathayo 4:7), “Yesu nodwoke niya, ‘to Muma wacho bende ni, kiki tem Ruoth Nyasachi.” Ma e gima omiyo ok wanyal tiyo gi ‘lemb Nyasaye’ (Mathayo 6:9-13), “To un onego ulem kama: Wuonwa manie polo nyingi mondo omi luor, lochni obi, kendo dwaro ni otimre e piny kaka timore e polo. Miwa chiemo moromowa kawuono, bende wenwae richowa, kaka waweyo ni joma timonwa marach. Kik iwe wadonj e tem, to reswa e richo nimar loch gi teko kod duong’ gin magi nyaka chieng’. Amin.” Ok bibedo e winjruok gi dwach Nyasaye ka walamo piny Ruoth obi to nikeh ne osebiro (Jo-Hibrania 12:28).

4. Thor mar lembwa oler maler e Muma.

Owinjore walam lemo mar goyo erokamano (Jo Filipi 4:6), “Omiyo kik upar gimoro, to nyisuru Nyasaye gik moko duto muchando, kulemo kendo ka chunyu goyone erokamano.” Owinjore walem e seche mag dwaro. (Tich Jooto 12:5), “Kuom mano Petro ne mana ne jela, to kanyakla mar jo Kristo nolamone Nyasaye ahinya.” Owinjore walamne jotend piny. (Jorumi 13). Owinjore walamne ng’ato ka ng’ato, (Jacobo 5:16). Owinjore walamne joma tuo, (Jacobo 5:14-15). kendo mana kawa dhi nyime gi ndiko gi ka giwuoyo kuom gigo ma dhano owinjo olemne. Ma nyalo bedo Kanisa, Joot, Joma olal kendo gi mamoko.

5. Ndiko bende chiwo chik ne lemo.

Kristo nowacho, (Mathayo 6:5-8), “Ka ulemo, to kik ubed ka joma wuondore ni ohero Nyasaye, nikech gin gihero lemo ka gichung’ e ut lemo, kendo e akek yore, mondo ji onegi. To in, kilemo, to donj e odi kar kendi, ilor dhot. Eka ilam wuonu ma ok ne mi wuonu nogo, maneno gik motim ling’ling’, nomii pokni. To bende ka ulemo, to kik uthor weche manono, kaka joma kia Nyasaye timo, Giparo ni Nyasachgi biro winjogi nikech wechegi mang’enygo. Oyoo, kik ubed machal gi jogo, nikech Wuonu ong’eyo gik muchando kapok ukwaye.” Kendo, nodwaro (Mathayo 6:14-15), “Ka uweyo ni ji richogi, to un bendu Wuonu mae polo nowenu richou. To ka ok uwe ni ji richogi, to Wuonu mae polo bende oknowenu richou musetimo.” Koro mogik, lemo en thor maduong’ kata obedo ni en achiel kuom gigo mawatimoe odiochieng’ lemo kata e ngimawa te. To kaka jo Kristo, wang’i thuolo mar luongo Nyasaye e gigo duto. Ok mana mano, to Nyasaye dwarowa mondo watim kamano. Kaka lemo en gima ber, Jo Kristo ok owinjore obed dala mondo gi lem, to ok ginyal bedo dala mondo gichiw, kata bedo e mesa Ruoth. Jo Kristo mabe-

do kanyakla mondo gilem biro lemo e miechgi. To joma ok obedo kanyakla ok nyal lemo e miechgi be. Kata ka gitimo en ka yiem nono,nyaka gipuon-jre bedo jo adiera ne Nyasaye. Lam kuom yie,kwa kendo ibiro yudo duoko. Lemo en teko.

PENJO

1. Ler tie wach lemo.
2. Owinjore watim ang'o e ngimawa?
3. E seche adi mowinjore walem?
4. To lemo en mar ng'a?
5. Som kendo iler Johana 9:31?
6. Jaricho nyalo lamo ang'o?
7. Ja Kristo en ng'a?
8. Ng'ama nyalo chomo Nyasaye gi lamo?
9. Be jaricho inyalo war kuom lemo?
10. Owinjore walam Nyasaye koa kuom ang'o?
11. Yesu nobironwa nang'o?
12. Ler tie wach lemo e Roho gi adiera?
13. Be owinjore watem Nyasaye e lembwa?
14. "Lemb Ruoth" en ang'o?
15. Ang'o momiyo ok wanyal tiyo gi lemo ni?
16. Ndik gigo mowinjore walam?
17. Jomage mowinjore walamnegi?
18. Ndik chik Nyasaye kuom lemo?
19. Be joKristo nyalo bedo dala mondo olem ka ok gibedo kanyakla?
20. Ere kaka owinjore walem?

PUONJ MAR APAR WER

Kit lemo mar joKristo en wer. Wer en yoo machielo mar lemo kaka ondiki e Singruok Manyien. E puonj machiek ni, wadwaro ng'eye matin:

1. (Mathayo 26:30) "Bang' mano negi wer, to kane gisewer negiwuok gi dhi e got zeituni."

2. (Tich Joote 16:25) "Kar odiwuor tir, Paulo gi Sila noyudo lemo kendo werne Nyasaye, ka jomotwe mamoko to ochiko itgi ka winjogi."

3. (Jo-Rumi 15:9) "Kendo mondo joma ok jo Yahudi opak Nyasaye nikech ng'wonone. Mano ekaka Muma wacho niya, "Emomiyo anapaki e kind joma ok jo Yahudi. Adier anapak nyingi gi wer."

4. (1 Jo-Korintho 14:15) "Koro ere gima onengo atim? Abiro lami gi chunya, to kendo abiro lami gi parona bende. Abiro wero wende pak gi chunya, to bende abiro wero wende pak gi parona bende."

5. (Jo-Efeso 5:19) "Weruru wende zaburi, gi wende lemo ka un kaachiel, kendo kuwer kamano to denduru Ruoth e chunyu."

6. (Jo-Kolosai 3:16) "Wach Kristo, gin gweth duto mokelo, mondo odagie chunyu. Puonjreuru kendo jiwureuru gi riekto duto weruru mamit e chunyu ne Nyasaye kugoyone erokamano gi wende zaburi gi wende pak kod wende mag chuny."

7. (Jo-Hibrania 2 :12) "Kowacho nia, "Anahul nying owetena anapaki gi wer edier chokruok."

8. (Jakobo 5:13) "Ka ng'ato kuomu nigi chandruok, to onengo olem. To ka ng'ato nigi mor, to onengo ower wende pak."

9. (Fweny 5:9) "Ne giwero wer manyien nia, "In ema iwinjori kao kitabu ni mi iketh kendo modinego, nikech in ema ne onegi kendo Rembi ema ne ing'iewogo ne Nyasaye ji moa dhoudi duto, kendo mawacho dhok duto, kendo moa ogendni duto kod pinje duto"

10. (Fweny 14:3) "Negiwero wer manyie enyim kom duong', kendo e nyim gik mangima ang'wen kod jodongo kende----"

11. (Fweny 15:3) "Negiwero wende Musa jatich Nyasaye, kod wende Nyarombo nia, "A Ruoth Nyasaye manyalo gik moko duto--"

Koro e ndiko duto e Singruok Manyien, magi e ndiko kende mawuoyo kuom wer. Biro bedo adiera kaka Nyasaye dware ni mondo wabed gi luor. Gimomedi kata mokethi ok bi bedo e wachne. Thoth jolemo mang'eny wacho ni wer en thum to thum nyiso ni en kit wer molosi koro, thoth jolemo nigi kit wer molosi gi tunge e wendegi. To jogo duto nyalo yie ni Singruok Manyien

puonjo ni owinjore wabed gi wer e lembwa to bende ok ginyal yie kit thum molosi be nyaka bedi.

To Muma wacho nang'o? Be owuoyo kuom wer kende koso kit wer molosi be nyaka tigo e lemo? Be en kare ka walemo maonge kit thum molosi? Be en kare ka walemo gi kit thumno? Be en kare ka watimo kamano? We wang'i? Wabiro fwenyo ni nitie kit thum ariyo mong'e gi dhano. Duol kata tunge. Kit wer gi duol en wer ma iwero gi duond dhano. To obiro mana koa kuom ng'ato. Ongima nikech oa kuom Nyasaye majachwech. Koro osewach ni kit thum maber e piny duto wuok kuom duol mawuok kuom duond dhano. Wer molosi kod tunge opogore. Nikech olose. Tung'no olos kod dhano, ong'ich oonge ngima, Roho, kendo gi chuny. To gimomiyo ogolo duol en nikech ng'ato goye, kata kudhe kaluore gi kit tung' maen. Nyasaye ok olose to en mana dhano ema olose. Inyalo wile. To mane ma Nyasaye oyiero? Ja ndiko ma Jo-Hibrania nowacho, (Jo Hibrania 13:15) "Emomiyo, kuom Yesu, pile watimuru ni Nyasaye misango mar pak. Adier, dhowa mahulo nyinge mondo opake pile." Oseng'e ni Jotend Jolemo eiga duto ok giyiero wer mar tunge e lemo, to mana wer kaka Muma puonjo. We wang'I kit wechegi:

1. John Wesley: "Aonge gi thor moro amora e gigo mitiyo go e wer, e od lemo, kata obedo ni owinjgi kata onen gi." (Clarke's Commentary, Vol. IV, 686).

2. John Calvin: "Gigo ma itiyo go e nyasi ka ipako go Nyasaye ok bi bedo maber moloyo kaka timo misango, moko taya, chiero chike machon. Batiso, kata kamano. kuom fuo ikwayo magi, kata gigo mang'eny mamoko, koa kuom Joyunani." (John Calvin's Commentary, Pradek Giadek Zaburi).

3. Martin Luther: Oluonge "kit gir nyiseche mar baal" (Mcclintock kendo gi Strong's Encyclopedia Wer, Vol. VI, p. 762).

4. Adam Clarke: "Wer kaka jo science, omiyo luor kendo ogombe: To gigo mitiyo go e wer e od Nyasaye a kwedogo. Ma en ayany e wer, Kendo kae aketo gwenyruok kuom gigo maricho e lemo mar ja Kristo." (Clarke's Commentary, Vol. IV, p. 686).

Nitiere jondiko mamoko mag Muma, ma osewuoyo kuom tunge mag wer e lemo. To ne ochakore Kanye? E kanisa mar katholik, to kaka dinde mang'eny be obiro koa kuom katholik ka gikelo wende mag tunge mang'eny. Dinde mang'eny temo wacho kaka wende molos kod tunge nokel.

1. Negiwacho ni Daudi notiyo go. Mano ne en adiera to nyaka wang'e ni Daudi nodak e chik kendo wadak e bwo ng'ato. Ok wanyal timo kamano nikech Daudi notimo. Ka en kamano biro miyo wadok Jerusalem mondo wachiwu misango gi gik mamoko. Paruru ni jogo modok ir Daudi ka giwer gi

tunge gi dok ne mana mano, kendo mana gi gik moko matin, to ok mana gigo duto mane Daudi nigo. To som (Johana 1:17; 2 Jo-Korintho 3; Jo-Hibrania 10:9) gi mamoko.

2. Giwacho ni ok owachi ni mondo wabedgo. To be ok owachni wabed gi gigo mang'eny e elemo. Owachni mondo wabed go kendo wawer (Jo-Efeso 5:19).

3. Giwacho ni onge gima rach kode. Onge gima rach gi bedo gi tunge e dala, e arus, gigo ma moro ji gi mamoko, to e lemo opogore. Biro bedo marach ka imede elemo Ka Nyasaye ok oyie go (Fweny 22:18-19).

4. Iwacho ni ok dhi makare gi lembwa. To ang'o momiyo Nyasaye ok oyie go? To atemo nyisi ni ok en kare kitiyogo kata obedo ni itiyogo kode e lemo. Ma ok onyiso ni Muma ok oyie go.

5. Giwacho ni thum biro bedo e polo. Muma ok opuonjo kuom thum e polo. Kata obedo ni owacho, ok owinjore wati kode. Nitiere gigo mang'eny e polo ma ok wanyal timo tinende.

6. Giwacho ni gihere. Kare ahero kek gi soda to mano be nyiso ni nyaka atigo e lemo? Duoko en ooyo, to be wahere, to be Nyasaye ohere? Koro kawachore odiochieng' mar lamo Ruoth owinjore wapake ka wawer. Ma owinjore otime e Roho, kendo ei adiera. Koro owinjore wawer ka wawinjo kendo gi adiera. Owinjore wawer koluo Muma, kendo manyiso ni wawer kod duol. Ok kamano kende, to werno kende owinjore obed mar Muma kendo ei Roho. Muma puonjo kuom wer mar kanyakla. Ma en, owinjore waket duondwa ewende mag zaburi, gi wende mag chuny. Kuom wendegi wapako go Nyasachwa, wapuonjore kanyakla, wariwo kendo wajiwo ng'ato ka ng'ato mondo oyie kuom Nyasaye. En ber mane ma wawero go wendegi, moluor kod koko gi tunge mi goyo, to ka wang'iyogo kwe gi adiera mar chunywa ma wawerogo ka wating'o duondwa mondo wapake go Nyasaye manie polo. Ang'o mad bed adiera? Ang'o mad bed moriti? Ma ema Nyasaye dwaro.

PENJO

1. Ler tie lemo mar Jo Kristo?
2. Som ndiko mamoko e Singruok Manyien mapuonjo kuom wer?
3. Be ndikogi puonjo kuom wende mag tunge?
4. Ndik piny kit thumba ariyo?
5. Wer mar duol en ang'o?
6. Ler tie wach wende mag tunge?
7. Ere kaka Nyasaye dwaro ni mondo wapake?

8. Nying nying jotend dinde mokwedo wende mag tunge e lemo?
9. Odiocieng' mane ma wende mag tunge ne ochakore?
10. Gin weche mage matemo jiwo tiyo gi tunge e wer ei lemo?
11. Ang'o momiyok wanyal dhi ir Daudi e wende mag tunge ei lemo?
12. Ang'o moketho wende mag tunge ei lemo?
13. Be wanyalo bedo gi tunge ei utewa?
14. Be en kare ka watiyo kode e lemo?
15. Som Fweny 22:18-19?
16. Be wende mag tunge biro bedo e polo?
17. Be Nyasaye biro yie kod gino mokel e lemo nikech wahero?

PUONJ MAR APAR GACHIEL MESA RUOTH

Tich machielo mar lemo en Mesa Ruoth. Kristo nong'eyo ni dhano wiye will. Kata kamano ne odwaro weyo gimoro bang'e manyalo miyo dhano opare.

Paro no en Mesa Ruoth. Ka pok wadhi malach, we wang'i mokuongo kaka ne otime. We wasom Mathayo 26:26-28. "Kane gichiemo kamano, Yesu nokawo Makati, mogwedho, eka nong'ingo momiyo jo puonjrene kowachonia, "kawru, ucham. Ma e ringra." Bang'e nokao kikombe, kendo kane ose-goyone Nyasaye erokamano, nomiyogi kowachonia, "Madhuru u duto, nikech ma e Remba, mochwerne ji mang'eny, kitimonigigo winjruok gi Nyasaye mondo owenigi richogi" Wakwai ni mondo ine kaka neyot. Kristo nowacho ni Makati biro nyiso Ringre to divai biro nyiso Rembe to koro owinjore otime ki parego. Eyo machielo, Kristo ne ok odwaro ni mondo jopuonjrene mondo wigi owil gi misango ma ibiro chulnegi e msalaba, kendo kao kikombe gi Makati e odiochieng' mar lemo ka giparo go Ringre gi Rembe to obiro bedo kamano e pachgi.

Ka wadok e (1 Jo-Korintho 11:20-29) Paulo ne ondikone owete mani Korintho "Ka uchokoru kaachiel, to gima uchamo ok en Sap Ruoth, nikech ng'ato ka ng'ato rikni mondo ocham chiembe owuon, omiyo jomoko denyo, ka jomoko to mer! Donge un gi mier munyalo chiemoe kendo methoe? Koso uchayo Jo Nyasaye, momiyo ukuodo wi joma odhier? Uparo ni dawachang'o kuom wachni? Uparo ni dapaku? Ooyo ok dapaku! Puonj mane ayudo kuom Ruoth, mi amiyu, chal kama: Ruoth Yesu nokawo Makati e Otieno nogo mane ondhogee, mogoyoni Nyasaye erokamano, eka ong'ingo makatino, kowachonia, "Ma e Ringra, mochiwu nikech un, timuru kamano mondo uparago." Kamano bende, bang' chiemo, nokawo kikombe kowachonia, "Kikombeni e Remba, motingo winjruok Manyien gi Nyasaye. E kinde ka kinde mumadhee, to timuru kamano mondo uparago." Kamano e kinde ka kinde ma uchamoe makatino, kendo umethoe kikombeno, to tho Ruoth ema uhulo nyaka chop obi. Emomiyo ka ng'ato ochamo Makati mar Ruoth, kata ometho e kikombene e yo ma ok owinjore, to en gi bura kuom ringre Ruoth kod remb Ruoth. Kuom mano ng'ato nyaka nonre mondi, eka ocham makatino kendo omethi e kikombeno, nikech ng'ato machamo Makatino kendo ometho e kikombeno ka ok odewo ni gin ringre Ruoth, to okelo bura kuome owuon, kuom chiemo kendo metho kamano". Koro e chakruok Paulo ne okwedo owete mani Korintho e kit yoo magi timo go Mesa Ruoth. Mondo

gi time eyo makare ma Ruoth ne owacho, giloke e nyasi ma ng'ato chiemo kendo metho ma yieng' kendo gimetho ma gimer. Ma ne ok owachi kata matin. To ne odhi nyime ko nyisogi yoo mar adiera kendo gi luor mowinjore otimego. Paulo be noparonegi ni oyudo wechegi kuom Nyasaye kendo odhi nyime ka owacho wechegi:

1. Ruoth ne oketo saoni gotieno mane ondhoge.
2. Ne owacho ni Makati owinjo oparnegi ni en Ringre mane opogi ne gin.
3. Ne otimo kamano kendo ka owacho ni kikombe owinjo oparnegi ni en Rembe.
4. Kaka pile ibedo e Sap Ruoth nyiso tho mar Yesu nyaka oduogi.
5. Jogo mabiro bedo e Mesa Ruoth e yo ma ok ni kare biro bedo gi bwok e Ringre kod Remb Kristo.
6. Ng'ato ka ng'ato owinjore ononre ka pok okao kikombe
7. Jogo mabiro chiemo ka gionge gi luor biro chiemo kaluore gi tho mar chunyi.

Koro magi e gik manowacho kendo wabiro timo maber ka wapuonjore.

Ka wadhi nyime gi puonjwa, nitiere weche mang'eny ma wadwaro puonjore.

1. Nyasaye ok opuonjo ni kikombe achiel emowinjore otigo. Sechemo-ko jogo duto wachoni kikombe achiel inyalo tigo e mesa Ruoth, kendo jogo duto tiyogo mana kamano gi okombe achielno. Kare, Nyasaye ne ok ochuno gima oting'e to gima nie ie. Koro, ka enie kikombe achiel kata mang'eny okopogo nikech ibedo e Sap Ruoth mondo ipar go Remb Kristo. Chieng' moro achiel ng'ato ne olimo kanisa moyie kuom okombe achiel, koro kane omiye ne omadho Remo te. Koro negi wacho ni omadho te to ere kaka kanisa biro timo? Ne oparonegi ni Ruoth nowacho, "Madhuru duto" Mano nyiso kaka dhano inyalo wuondi kuom gima thin ahinya miluongo ni kikombe. Ok bi luwore kod ndiko kawatiyo gi kikombe achiel kata kokalo kuom wach mar ngimawa. Kata konyiso gik mamoko bende. Kata kamano, biro bedo gima ber ka ng'ato ka ng'ato otiyo gi kikombe mare.

2. Kopogore gi paro Remb kod Ringre Kristo kuom kawo mesa Ruoth, oparonwa kata ne ji duto jogo mogeno kuom Ruoth birone mar ariyo. Ka mano ne ok gimomiyo gichamo mesa Ruoth kare ok owinjore gichame.

3. Chamo mesa mar Ruoth en mar kinde machuok ma ng'ato ka ng'ato nigi thuolo mondo opar gima osekale kuom juma e ngimane. Kata gigo ma osekale e juma ka osebedo ka oleo ma ok obi pile pile. Kendo owinjore ononre en owuon ki Roho kabende oromo bedo e masa Ruoth. Ka ofwenyo ni odak kod adiera kuom Ruoth Nyasaye kaka owinjore, koro en gima nikare

mondo mi obedie mesa Ruoth. Kata kamano, ka ofwenyo ni nitiere richo moro e ngimane mokuongo onengo olokre kendo otim gigo mowinjore kae to odhie mesa Ruoth kendo ochiem. Ka ok kamano nyaka olokre.

4. Ka ng'ato ok ononore kendo odhie mesa Ruoth ka ok owinjore gi ngimane, to mondo ochiem kendo omethi nyaka oware kichuny, ochiem kendo omethi ne buch tho e ngimane. Nikech ng'ato ka ng'ato kuomwa ok ni kare nyiso ni waduto watimo richo. Kata kamano, Ruoth nong'eyo ni ok waromo to kendo ka watimo berwa to mano e ber mowinjore watim, kendo kata kamano, Owinjore wabedie mesa Ruoth. To ka ng'ato otimo richo gi gimomiyo, gi fuwo, kata apoya nono, koro, ok owinjore obed e mesa Ruoth. Okobi lal nikech ochiem e mesa Ruoth. Moloyo owuondore kendo owuondo jomoko ni en ng'at makare. To Nyasaye ong'eyo kendo owinjore inonri engimani mondo ibed e mesa Ruoth ki Roho kendo ki Muma.

5. Ok owinjore wabed maonge gi winjruok, kendo tamruok yiene jite mana ji matin mondo obed e Mesa Ruoth. Ndiko owacho maber ni wanonre. Be ng'ato ma ok achiel kuom ja kanisa, obed e mesa Ruoth? Koro kik wabed mamor. Ka opuonjore adiera to obiro luoro Nyasaye. Ka watamore yiene mondo obed e mesa Ruoth to okobiluoro Nyasaye. Mogik, wasom tich joote 20:7 kuma ne odiochieng' mokuongo mar Jo Kristo machon noromo mondo gi bed e mesa Ruoth. Kata kamano, owinjore watim kamano. To odiochieng' mane mokungo mar juma? Odiochieng' mokuongo mar juma. Ng'ama omiye thuolo kata ng'ama omi thuolo mar keto odiochieng' mokuongo mar juma kaka odiochieng' Nyasaye, ma wabedo e mesa Ruoth? Onge ng'ato ang'ata. Kata kamano we wawe ye kamano kaka Nyasaye noweye, ka jogene chokore odiochieng' mokuongo mar juma ka lame kendo bedo e mesa Ruoth.

PENJO

1. Ng'ano mane oloso sap Ruoth?
2. Som Mathayo 26:26-28?
3. Ang'o momiyo wakao Makati?
4. Kikombe mar divai tiende ni?
5. Nyadidi ma jopuonjre ne obedo e mesa Ruoth?
6. Som 1 Jo Korintho 11:20-29?
7. Jokorintho ne timo ang'o gi Sap Ruoth?
8. Paulo ne otimo nade e wachni?
9. Paulo ne oyudo Kanye wechegi odiochieng' mar Sap Ruoth?
10. Ler kaka tho mar Ruoth ibiro par nyaka oduogi kendo koa kuom mesa

Ruoth?

11. Ang'o mabiro timore ka ng'ato ok oromo bedo e mesa Ruoth?
12. Be ndiko puonjo kuom tiyo gi kikombe achiel kende?
13. Be ochun kuom kikombe koso gima nie kikombe?
14. Ere kaka sap Ruoth oriwore kod biro mar Kristo?
15. Ler kaka sap Ruoth nyalo bedo gweth kuom ja Kristo moro amora ma bedo e mesa Ruoth?
16. Be Ruoth dwaro ng'ama kare ka pok okao sap Ruoth?
17. Be ng'ato nyaka chiem e Mesa Ruoth ka otimo richo gi gimomiyo?
18. Be wanyalo nyiso ng'ato ang'ata ni ok owinjore ni obed e mesa Ruoth?
19. Odiochieng' mane mar juma ma ja Kristo romo mondo gikau Sap Ruoth.?
20. Be Ruoth omiyo ng'ato ang'ata thuolo mar chiwo odiochieng' mokuongo mar juma mondo ocham sap Ruoth?

PUONJ MAR APAR GARIYO CHIWO

Mogik,wabiro e tich mogik manie Singruok Manyien ma en chiwo. Ka Muma puonjo gima Chielo to en ma. Kata kamano, thoth ji ok oyie gi puonjni.To bende,wabiro neno gima Muma wacho kuom chiwo. Wabiro chako gi fwenyo ndiko mamoko e Muma.

Chak koda gi 1 Jo-Korintho 16:1-2: “To kuom wach solro mutimo ni Jo Nyasaye,un bende timuru kaka nanyiso kanyakla mar jo Kristo manie piny Galatia mondo otim.Chieng’ jumapil ka jumapil, ng’ato ka ng’ato kuomu mondo opog moko kuom gik ma Nyasaye osekonyego, oket tenge mondo solro kik tim ka abiro” Koro ka pok wadhi nyime, we waler tie ndiko mondo wang’e gima wacho.

1. Chiwoni owinjore otim odiochieng’ mokuongo mar juma.Nang’o? Nikech en odiochieng’ ma jo-Kristo romo mondo olem to bende oyiere mondo chiwo otimre. Koro odiochieng’ mamokogo to? Onge gima owachi kuom odiochieng’ mamoko. Ka luore gi chikni to ma e odiochieng’ ma owachi ni mondo chiwo otimre. Koro, dinde mang’eny golo chiwo kata mang’eny saa saya magirome. Kata kamano, nikech chiwo ni owinjore ogole to nyaka time odiochieng’ mowinjore ka wayie gi ndiko. Kanisni mag Kristo kata kamano romo odiochieng’ mokuongo mar juma kendo ma e odiochieng’ ma jo-Kristo chiwe.

2. Jo-Kristo duto idwaro ni mondo gi chiwu. Adiera ma Ruoth nomiyogi kendo okonyogigo ekor juma. Ruoth ok oyie ni joge ochiwu ka ok giyudo gimoro amora. Kata kamano, oyienegi ni gi chiwu ka gin gi nyalo, kendo ka ok itimo kamano en richo.

3. Owinjore gi ket tenge kuom gigo magingo. Endalogo negi chiwo alode, chiaye kata gimoro amora magin go. Inyalo chiwo be pesa. Tinde wagolo pesa nikech thoth ji loko gigo duto magingo pesa kata tiyo mondo giyud pesa e juma ka juma. To luore gi kuonde ma ji odak, dhano, kendo gi gigo mopore, kata bende chiwo inyalo gol ka luore gi pesa kata gik mamoko.

4. Owinjore gi chiwu kaka ogwedhgi.Ma en,owinjore gichiwu kaluore kod nweng’o margi. To marom nade gigo magi yudo? Ma biro chunongi to en kamano tinende. Singruok Manyien ok opuonjo achiel kuom apar. Kik wabed gi buok kuom chiwo achiel kuom apar ka wanie bwo chik maber moloyo kaka Joyunani nodak e bwo chik to negi chiwo achiel kuom apar. To ka wan gi chik maber, yie motegno kod singo maber, to ang’o momiyo kik wachiwu mang’eny? Afwenyo e piny Asia ka ni ng’ato ka ng’ato dwaro ni mon-

do ochiwu to en mana matin. E kuonde mamoko ma en chiwo ma ng'ato nyalo chiwo kendo mang'eny, to kuom jogo duto ginyalo chiwo mang'eny moloyo kaka gitimo ga. Afwenyo be jo Asia nigi pesa mar neno sinema, njaga gi mamoko. Afwenyo ni jogi gin jo piny, to ka gin gi pesa mar timo gigi, to ang'o ma itimo gi pesa ni? Inyalo tiyo gi pesa ei moko kuom gigi kata e gik machal kama. Kare, kata kae wanyalo timo mang'eny moloyo kaka watimo ga. Ruoth wacho ni owinjore wachiwu kaka ose gwedhowago. Ing'eyo gima osegwedhi go. Kendo ing'eyo adi ma owinjore ichiwu. To ka wang'iyo matut owinjore wachiwu pesa mar otas moloyo chingli. Eseche moko, achiel kuomu nyalo chiwo mang'eny kuom pesa mar otas kaka owinjore ipar. Adiera ok owinjore awachni gima onengo uchiwu, kendo kata an be ok onengo inyisa gima onengo achiwu, to Ruoth ong'eyo ni owinjore wachiwu, kendo kata kamano, seche oseromo ma owinjore wachiwu mang'eny. Ok iyie go?

5. Owinjore gidhi nyime gi solro mondo chokruok mag ji kik bedi chieng' mobiro. Eyo machielo, kane giluwu wechene to odiochieng' mobiro gimoro amora de oselosi kendo de gidhi nyime gi loso gigo madwarore. Mano en adiera tinende. Ka wanyalo chiwo kaka Ruoth dwaro to wanyalo dhi nyime gi tich Ruoth. Koro e dinde moko e piny ka, kanisni mang'eny ok luwu puonj ni moloyo kata kamano gikwayo pesa. Mondo gi chiwure, to gi dhi aluora mar piny ka gi kwecho mondo okonygi. Thoth ji uso gazedde, kata buge. Jomoko nigi kit bazaar jomoko nyiso kit mor moro mondo giyud go pesa. To Ruoth chiko jogene ni mondo gi chiwu gi luchgi mondo dwaro mar kanisa oriti. Ma e yor Ruoth mar timo gik moko kendo nikech ochuno ok nyal kwede. Koro wadhi nyime mondo wafweny ndiko machielo mawuoyo kuom chiwo 2 Jo-Korintho 9:6-7: "Ng'euru ni, ng'ama chwoyo manok, kayo manok, to ng'ama chwoyo mang'eny, kayo mang'eny. Ng'ato ka ng'ato mondo ochiwu kaka oseparo echunye, ma ok ochune, kendo ma ok oywago ang'e, nikech jachiwo mamor ema Nyasaye ohero" Koro we wang'i wehegi.

1. Owacho ni wabiro kayo kaka wachwoyo. Ka wachwoyo manok wabiro kayo manok. To ka wachwoyo mang'eny wabiro kayo mang'eny. To ma en adiera e pur, e ohala, kata e wuodhe duto mag ngima. En adiera be e tich Ruoth. Kaka waketo mang'eny kuome e kaka wabiro yudo mang'eny. Adiera en ni ji mang'eny ok winje maber. Ok inyal dhi nyime gi kawo kuom kanisa ka ok imiye be. Aluor ni thoth ji mang'eny ok oyie kuom Ruoth maber ka gikao wechene. To owinjore wateme. Ka en kamano an gi chir ni owinjore wang'e adiera ni kaka wachiwu mang'eny wabiro yudo mangeny.

2. Owacho ni ng'ato ka ng'ato owinjore ochiwu ka luore gi chunye. Ka pok wabiro e lemo owinjore wakawu pachwa kaka wabiro chiwo. Ma e gima

owuoyo kuome. Kik irit nyaka saa chiwo ochopi kendo ing'iyori koni gi koni mondo iyud gima inyalo chiwo. To ng'e gima inyalo chiwo ka luore gi gigo ma inyalo chiwo, kendo ichiwu.

3. Owacho ni ng'ato kik chiwu gi achune. Ma en kik ibed gi chuny mar achune kata ochunigo. Ka ichiwu, to okidwar timo kamano, ikane negima Chielo, to chiwoni en kayiem nono. Kaka ochuni be ekaka ochuno Ruoth.

4. Owacho ni ng'ato ok owinjore ochiwu ni oparo ni ochuno. Ruoth Ok tem chuno ng'ato ni mondo ochiwu. Adiera ooyo.

5. Mak mana, owacho ni Nyasaye ohero chiwo mamor. Ere kaka odwaro ni mondo ichiwu? Odwaro ni mondo ichiwu gi mor, nikech idwaro, kendo imor ka itimo kamano. Ma en kit chiwo ma owinjore wachiwu secheduto. Koro ka watieko, owinjore waparni Ruoth owuon nowacho, "En gweh mogundho ka ichiwu moloyo kaikawo" (Tich Joote 20:35). Aluor ni thoth ji kuomwa oloke ka gisome, "En gweh mogundho ka ikao moloyo ka ichiwu" Nang'o? Nikech thothwa oloki,ngudi,bedo mawuor, kendo kata kamano wakwalo Nyasaye kuom gino makare moa kuome. Akwayo Nyasaye mondo okonywa mondo oyaw wang'wa kendo wachak chako duoko gigo duto mane wakawo kuome ma kuom adiera ne gin meke. Ok wa bibedo kit jo-Kristo mowinjore wabed to nyaka wapuonjre kit chiwo manie ndiko.

PENJO

1. Be muma puonjo chiwo?
2. Be ji mang'eny chiwo kaka owinjore?
3. Som 1 Jo Korintho 16:1-2?
4. Chiwu odiochieng' ma Jo Kristo bedo kanyakla mondo gi ket tenge gigo ma ogwedhgi go?
5. Ang'o motimore odiochieng' mamoko?
6. Nyadidi ma dinde moko chiwe?
7. Be Jo Kristo duto idwaro ni mondo ochiwu?
8. En ang'o momiyu jomokob ok nyal chiwo?
9. Be Nyasaye dwaro ni jogene ochiwu ka ok giyudo
10. Be odwaro ni jogene ochiwu kaka giyudo gimoro e kor juma?
11. Ang'o mowinjore gichiwu?
12. Owinjore gichiwu marom nade?
13. Be Singruok Manyien puonjo achiel kuom apar?
14. Ang'o momiyu nyaka wachiwu achiel kuom apar?
15. Be dhano nigi pesa moromo kuom gigo magi timo?

16. Ang'o momiyo waonge gi mang'eny kuom Ruoth?
17. Ler gimomiyo Jo-Kristo nyaka chiwu?
18. Ere kaka dinde mang'eny yudo pesa kuom gigo magidwaro?
19. Be ma e gima Ruoth dwaro ni joge otim?
20. Som 2 Jo-Korintho 9:6-7?
21. Ler ber mar chwoyo gi kayo?
22. Ang'o momiyo thoth dhano ok ka mang'eny?
23. Ler tie chiwo kaka owinjore watim?
24. Be Nyasaye dwaro ni wachiwu gi achune ka dwarore?Ler?
25. Kit chiwo mane ma Ruoth dwaro?
26. Ng'ama owacho "En gweth mogundho ka ichiwo moloyo ka ikao"?
27. Ler kaka thoth Jo-Kristo gin ka en saa chiwo?

PUONJ MAR APAR GADEK YWORDO CHOKRUOGE

Achiel kuom kuyo maduong' ma Ja-Kristo nyalo timo en koso bedo e chokruoge mag kanisa. Ere kaka ng'ato nyalo bedo gi geno ni en ja adiera kuom Ruoth ka ok oluore mowinjore mondo orom gi owetene mondo gi lem? Duoko en ni ok onyal bedo ja adiera kuom yoregi.

Thoth jo dinde mang'eny romo diriyo eiga ka gilemo ma en chieng' oreso gi pasaka, e odiochienge ariyo gi onge ma ipuonjo Wach Nyasaye. To nitiere ji mang'eny mawuondore ka giparo ni ma ochuno mondo gimor Nyasaye. Giparo ni Nyasaye en ng'a? To ka wang'iyo matut, jogo jo kanisa thothgi ok gichokore mondo gilem. Gi keto weche mag gimomiyo ok gi chokore. Gin tijegi emoketogi ma ok gichokore kata bor mar kuonde magiae. En ma, kendo macha kata gimoro machielo. To penjo en: Be Ruoth biro yie gi wechego? To ma jogi wacho ni gin Jo-Kristo to ok gi bed e od lemo. Eyo machielo, ginyalo dhi nyime gi gima gitimo, ginyalo dhi e tije gi kata obedo ni bor, kendo kamano. Jogo mokoso ma ok obiro e chokruok biro gi wechegi: "To an alemo ei oda." Mano nyalo bedo makare ka Ruoth oyie go. Kata kamano, to okwayo ni jogene ochokre odiochieng' mokuongo mar juma. Kuom timo kamano, ok gilem kende, to puonjruok be, wer, bedo e mesa Ruoth, kod chiwo. Koro kuom jogo malemo kendgi ei ot, gimio ng'a chiwo gi? To bedo e mesa Ruoth? Ooyo, an gi adiera ni thoth jogi ok gi dhi nyime kuom timo gik mamoko mana lamo Ruoth Ka gi dhi mabor. To owinjore opuonjgi ni nitiere gigo mang'eny mowinjore otim elemo kopogore gi lamo Nyasaye.

En adiera ni nitiere seche moko ma ja Kristo nyalo bedo gi weche ma omakogi, kaka bedo matuo, kendo kata gimamoko ma omakogi mondo kik gichokre e od lemo. Kuom mano, ng'ato ok owinjore obed gi buok moro amora nikech en gi duoko kuom gima omio ok ochokore e od lemo. Nyadi-mang'eny, Ruoth nyalo yie kuom gima omio ni ileo, to okobiye kuom weche manono. Koro we wang'i gima ndiko wacho kuom ywordo chokruoge. Jo ndiko mag Hibrania nowacho, "Wamakuru matek gik mwahulo ni wageno kuomgi, mak wamindni, nikech Nyasaye mane omiyowa singruokne en jaadiera. Ng'ato ka ng'ato nyaka par kaka nyalo jiwo wadgi omed bedo gi hera kod timbe mabeyo. Kik wawe mak wachokore kaachiel, ka jomoko oseweyo timo, to nyaka wajiwareuru ng'ato gi ng'ato, to moloyo onego utim kamano kuno ka chieng' Ruoth sudo machiegni. Ka wasiko watimo richo mana mar ayiem, bang' ng'eyo adiera, to onge misango moro ma pod odong' manyalo golo richowa. Gima odong' en mana kobaji, kwang'eyo ni wachomo bura, gi

mirima mager ka mach, ma Nyasaye biro tieko go joma otamore yie kuome” (Jo-Hibrania 10:23-27). Koro we wang’i wechegi:

1. Owinjore wabed jo adiera nikech ng’ama ritowa en jaadiera.
2. Owinjore wabed gi tich maber kuom ng’ato ka ng’ato.
3. Ok owinjore wawe chokore kiwan. Jomoko ne nitie sechego, to jomoko oweyo chokore tinende. To ma ok dwach Nyasaye.

4. Owinjore watieg kata jiwo ng’ato ka ng’ato mondo wachokre nikech ndalo biro, ma en,chieng’ Ruoth. Ma nyiso ni owinjore wahikre ne odiochieng’ni. Wan gi juma te mondo watim mano, juma ka juma.

5. Owijore wapar ni ka watimo richo ma wang’eyo bang’ kawaseng’eyo adiera, to onge misango moro amora kuomwa, to onge gima waneno e nyimwa to mana ng’ado bura. Ma en,ka waweyo chokore kendo timo gik mawang’eyo owinjore watim, to ere kaka Nyasaye nyalo warowa ka wakwede? Koro, wabiro lal ka wadhi nyime kama. Magi duto nyisowa ni Ruoth dwarowa ni wachokre e kanisa, kendo en ohala mochuno, kendo ohala mager, ka ok watimo kamano. To ang’o momiyo okwayowa ni watim kamano? Ang’o momiyo wachokore? Nitiere gimomiyo. We wang’i wechegi:

1. Nikech onyiswa ni watim kamano kuom ranyisi kendo kuom chik. Wasesomo Jo-Hibrania 10:25 ma okwerwa ni kik wawe chokore kiwan. Kendo wasomo Tich Joote 2:42 kaka jo Kristo machon ne romo mondo gilem, kendo e Tich Joote 20:7 kuma ne Paulo gi jo Troas nochokore e odiochieng’ mokuongo mar juma mondo gilem. Koro owinjore watim kamano.

2. Owinjore wachokre mondo walam Nyasaye. Kristo nonyisowa e Johana 4:23-24 ni Nyasaye ng’iyo mana jalemo mar adiera ma Nyasaye en Roho ma owinjore walem gi Roho kendo gi adiera.

3. Nyasaye biro dwarowa mondo wachokre mondo wapare ka wabedo e mesa Ruoth. Paulo, ka paronwa Sap Ruoth, owacho ni Makati owinjore wakawu ka waparo go Ringre Kristo to kikombe owinjore wakawu ka waparogo Remb Kristo, (1 Jo-Korintho 11:24-25). Ere kaka wanyalo paro Nyasaye kaka odwaro ni mondo wapare ka ok wachokore odiochieng’ mokuongo mar juma?

4. Owinjore wachokre mondo wachiwu kaka osegwedhwago. Nyadi chiel ka wadok e 1 Jo-Korintho 16:2 waneno Paulo ka wacho ni owinjore wachokre odiochieng’ mokuongo mar juma mondo wachiwu kaka osegwedhwa go. Ang’o matimore ne chiwowa ka wakoso chokore? Adiera wanyalo kelo odiochieng’ machielo mar Ruoth, to owinjore watim nikech ne waleo nikech tuo gi gik mamoko, to thoth joma noleo chokore koso be chiwo, to ok en kamano, to en pile ka pile ka ok gibedo gi paro mar timo kamano.

5. Nyasaye osingore bedo kodwa e chokruok. Winj singo ne, “Nimar ka ji adek kata ji ariyo ochokore e nyinga, to kanyo an bende antie kodgi” (Mathayo 18:20). Ma kende nyalo miyo wachokre lemo ka lemo e kanisa nikech Ruoth owacho ni obiro bedo kanyo en be. Be wanyalo leo ka jatelo moro kata ng’ama nigitelo moro nitiere kanyo? To ma e Ruoth mawacho ni obiro bedo kodwa-ok dichiel, to seche duto. Adiera ok wanyal leo bedo e chokruok ka owacho ni obiro bedo kodwa kanyo.

6. Owinjore wadwar bedo e romo moro amora mondo wanyis ranyisi. Wan gi joot, joma wahero, osiepe, kendo gi jogo duto manie piny, ma rangowa. Ging’iyowa kaka ranyisi mondo gilwu eka okonygi. Owinjore wafweny ma mondo watii matek ka wanyisogi yoo makare. Warruoggi nyalo luore kod timbewa ka wafwenyo. Paulo nondiko ne jo-Thesalonika, “Adier, ka Nyasaye en ng’ama kare nosand joma sandou, to noresu un muneno sandruok, kendo wan bende noreswa. Mano notimre ka Ruoth Yesu ofwenyore, koa e polo gi malaika mage man gi teko” (2 Thesalonika 1:6-7). Be wanyalo bedo gi ranyisi no ka dhano luwowa kuom adiera be gi nyalo luwo Kristo? Owinjore watim kamano. Nyaka to ipar kaka inyalo chokori, bedo kanyo e sama owinjore, bedo mos kendo gi luor kendo gi adiera ki lamo Nyasaye.

7. Owinjore wachokre mondo walem kendo ka wadongore kichuny ng’ato ka ng’ato, kendo kata ji duto. Ka jo Kanisa ok chokre ere kaka kanisa nyalo chiwore ne jogweng’ kata piny ne gimoro? Ka ok warom, owete ok nyal ng’ere ng’ato ka ng’ato, ok ginyal ng’eyo teko gi, chano tijgi, ok ginyal konyore ng’ato ka ng’ato, kendo ok ginyal jiwore ng’ato ka ng’ato. Eyo machielo thoth tich mang’eny mar kanisa, tekone kata chopo kare gigo mag kanisa gi mamoko ng’iyo mana chokruok kaachiel. Adiera ka onge mano kanisa nyalo podho.

Ma e momiyo owinjore isom Singruok Manyien mondo ing’e kaka kanisa chokore kendo kaka Paulo gi owetene mamoko nodhi, negisiko ka gi-chokore gi Jo-Kanisa mag gwenge. Inyisowa ni kata ndalo mag sand, owete manie kanisa noyudo thuolo mar chokore. En kamano tinende be ni wachokre odiochieng’ni mondo walam Ruoth kendo gi dhi nyime gi tije. To magi e ranyisi matin manyisowa gimomiyo wachokore e kanisa. To owinjore wafweny ni chokruogwa ok nie paro mar bedo dichiel e due kata kinde ka kinde, to owinjore wabed odiochieng’ mokuongo mar juma pile ka pile kata ka kanisa dwaro ni mondo wachokre. Ndiko wacho, “Ok owinjore wabuon chokruogwa ka walemo.” Ma biro bedo e chokruoge duto ma warome. Mad Ruoth okonywa, oket chunywa e lemo e ngimawa mondo wabed jo adiera kuome ka wachokore e kanisa, to wabiro bedo jo adiera kata kamano.

PENJO

1. En kuyo mane ma jo-Kristo nyalo timo?
2. Be ja Kristo nyalo bedo jaadiera ka ok ochokore e kanisa?
3. Gin odiochienge mage ma jodinde chokore eiga?
4. Ndik weche moko manono ma jo-Kristo tiyogo ka ok gichokore e lemo?
5. Be en kare ka ja Kristo lemo e ode molooyo ka ochokore e kanisa?
6. Be ja Kristo mar adiera timo kamano?
7. Chieng' mane ma ja Kristo inyalo yiene kik obed e lemo?
8. Ler tie timruok apoya nono?
9. Som jo-Hibrania 10:23-27?
10. Ang'o momiyo nyaka wabed jo adiera kuom Ruoth?
11. Ler tie buono chokruok?
12. Ere kaka ja Kristo parone owetene chieng' lemo?
13. En odiochieng' mane mabiyo, Jo-Hibrania 10:25?
14. Ler gima nyalo timore kuom jogo matimo richo ka ging'eyo?
15. Ler gima omiyo wachokore e kanisa?
16. Ndik ranyisi ariyo mar jo Kristo machon ka gichokore mondo gilem?
17. Ang'o momiyo waromo mondo walem?
18. Be wanyalo paro Kristo kaka Ochiko ka wakoso chokore?
19. Owinjore watim ang'o e chiwo ka waleo chokore odiochienge moko mag Ruoth?
20. Ng'ama owacho ni obiro bedo kodwa e chokruok?
21. Chieng' mane ma Ruoth biro bedo kodwa?
22. Ler tie ber mar bedo ranyisi e lemo?
23. Ang'o moketo geno kuom chokruok?